

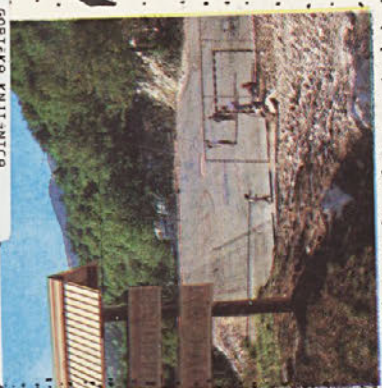
Per 1395/1995

10029757 8

COBISS

UDJELNIKI KRAJEVOG

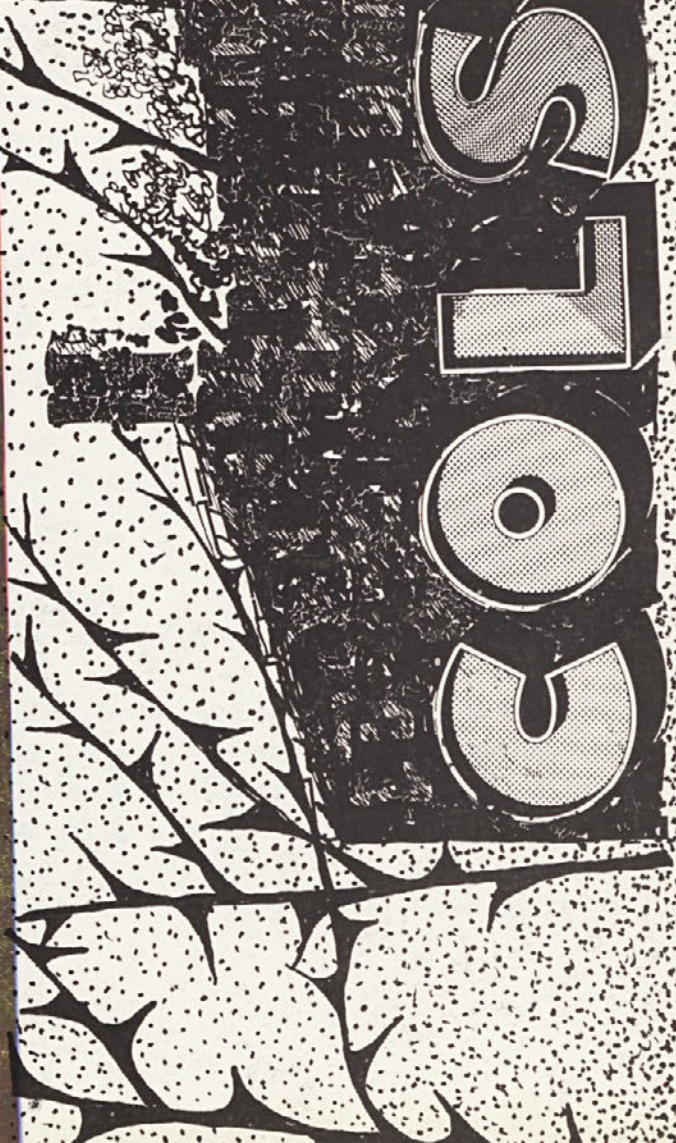

95

DECEMBER

ČASNIK

ODBOR ZA PRIPRAVO NOVOLETNE PROSLAVE

BESEDO IMA UREDNIŠTVO

DESETA PROSLAVA, OSMI ČASNIK

Mislim, da je od vseh člankov v časniku najtežje napisati uvodnik. Ponavadi nastaja zadnji in v veliki časovni stiski, tik preden odide gradivo k tiskarju. Vendar pa je uvod, naj bo takšen ali drugačen, potreben. Z njim dobi časopis piko na "i", nekakšno povezavo med vsebino in bralcem.

Letošnji Colski časnik, osmi po vrsti, zaključujemo tik pred Božičnimi prazniki, ko je že čutiti prednovoletno vzdušje. Zaključek redakcije sovpada tudi s pripravo novoletne proslave, ki je v trenutku, ko to berete že za vami. In prav pri proslavi se vstavimo, preden pogledamo vsebino letošnjega časnika. Letos smo namreč to prireditve pripravili že desetič po vrsti. Ja, prva tovrstna proslava se je odvijala že leta 1986. Ideja zanjo je padla potem, ko nam, takratnim mladincem, ni uspelo pripraviti sicer običajne proslave za Dan republike. Za zagodovino povejmo, da se je tovrstne popestitve novoletnega praznovanja domislil Marjan in vsi smo bili nad novo idejo navdušeni. Morda tudi zaradi tega, ker smo bili nekako naveličani klasičnih proslav ob državnih in drugih praznikih, ko nismo mogli ponuditi drugega kot nastop pevskega zbora, nekaj recitacij in nageljček obiskovalkam ob dnevu žena. Novoletna proslava je seveda zahtevala drugačen, bolj sproščen pristop in naš glavni namen je bil zabavati. Ko se spominjamo odzivov na nekatere točke, na nekatere skeče, smo prepričani, da smo bili pri tem uspešni. Z letošnjo proslavo smo vas hoteli še enkrat spomniti, čemu ste se v minulih letih smejali in upamo, da ne zadnjič, da boste torej zadnje nedeljsko popoldne v letu še prihajali v našo dvorano.

Leto, ki se je izteklo, je pri nas zaznamovalo še več okroglih obletnic. Najodmevnejša je bila svečanost ob stoti obletnici colske fare in tudi v časniku smo temu dogodku posvetili nekaj prostora. Druga obletnica nas je spomnila na dogodek izpred desetih let, ko smo na izletu v Ljubljano doživeli neljubo presenečenje. Nerazumljivo posredovanje policistov je takrat povzročilo velik odmev v medijih in prav danes, ko zaključujemo redakcijo našega časopisa mineva natanko deset let od tistega dogodka. Okrogla obletnica je bila seveda priložnost, da smo še enkrat zbrali skupaj akterje takratnega dogajanja, daljšo reportažo pa najdete tudi v tokratni številki Colskega časnika. Sicer pa najdete v letošnjem časniku več rubrik, ki ste jih že vajeni: tu je zapis, ki so ga pripravili v osnovni šoli, predsednik krajevne skupnosti pa nas je v svoji rubriki opozoril na nekatere naloge, ki nas čakajo v prihodnjem letu. Posebej vas opozarjamo na pogovor s Francem Černigojem, učiteljem, ki je letos prejel državno odlikovanje.

Tudi na tem mestu se še enkrat pridružujemo vsem čestitkam in ponosni smo, da lahko sodelujemo z njim. Tudi tokrat smo pripravili več fotoreportaž s pomembnejših dogodkov v tem letu, nekatere izmed njih smo obdelali tudi v naši kroniki. Zadnja stran je posvečena novim orglam, za nostalgichen spomin, pa boste na notranjih straneh našli tudi fotografijo starih orgel.

Sicer pa je celoten časnik nekako posvečen nostalgичnemu spominu na leto, ki se je izteklo. Upamo, da vam je ostalo v lepem spominu, hkrati pa vam želimo, da bi bilo leto 1996 še uspešnejše. Srečno!

Col, 21. december 1995

Urednik

VSE NAJBOLJŠE V LETU 1996

VAM ŽELI

TRILEK

STO LET COLSKE ŽUPNIJE

KO BOŽJI HRAM SLAVI ...

Ob stoletnici naše cerkve

Eden od mnogih lepih spominov na Col, ki jih colski farani nosimo s seboj v svet, je gotovo spomin na našo cerkev; prostor kjer smo bili krščeni in kjer prejemamo tudi ostale zakramente. Vsako nedeljo se večina faranov vsaj enkrat zbere v njej in se priporoči Bogu. To je prostor, kjer se po utrujajočem tedenskem delu zberemo, kakšno rečemo in poskrbimo, da z napolnjeno dušo začnemo nov teden. Včasih je bil to skoraj edini kraj, kjer si lahko srečal ljudi, ki jih nisi videl med tednom. Po maši so se očetje odpravili v gostilno, sklepali posle, prijateljevali in se pomenili o tem in onem... Danes je nekoliko drugače, saj imamo na voljo avtomobile in telefon, toda kljub temu se v cerkvi vsako nedeljo lahko sreča katerikoli obraz. Torej ostaja naša cerkev še vedno prostor, ki nas združuje in napolnjuje. Družila pa je tudi že naše prednike, tudi v času, ko še ni bila sezidana. Ljudje so čutili potrebo po duhovni hrani in čeprav večkrat praznih želodcev so se lotili tega velikega in za Col zelo pomembnega projekta - projekta, ki bo čez sto let še vedno v ponos colskim faranom.

Ko smo dobili nalogo, da napišemo članek o naši cerkvi, smo bili zaskrbljeni, da ne bomo imeli o čem pisati. Kmalu pa smo spoznali, da je z našo cerkvijo povezanih veliko resničnih zgodb, ki se zdijo skoraj čudežne. Viri so nam nizali veliko podatkov in zanima me, koliko teh podatkov je bilo večini od nas do sedaj prikritih.

Prvotna župnijska cerkev je stala na pokopališču, kot je takrat bilo v navadi. Bila je to preprosta, kakor starejše vipavske ali kraške, v renesančno baročnem slogu zidana cerkev z običajnim oglejskim zvonikom, ki ga je leta 1754 zgradil prvi duhovni upravitelj Lovro Prinčič. Kdaj je bila ta prvotna podružna cerkev zidana, se ne ve - mogoče v 16. ali 17. st. Popravljen in posvečen 1762. Posvetili so jo sv. Leonardu. Imela je glavni oltar in dva stranska, to je bila majhna cerkvica, veliko premajhna za območje, ki ga je pokrivala. Mislimo si lahko, kako so bili takrat nagnjeni verniki v cerkvi, ko je bila ob nedeljah in praznikih samo ena maša. 3. 6. 1894 je župnik oznanil: "Glede cerkvice upam, da jo bomo z božjo pomočjo sezidali" Denar naj bi zbrali do novega leta. Po vaseh so izvolili zastopnike pri zidavi cerkve in 15. 8. 1894 so prišli vsi možje, ki so bili izvoljeni v odbor za zidavo cerkve, da se pomenijo, kam bodo cerkev postavili. Pogovorili so se, da bodo cerkev sezidali na griču pred Mežnarjem in z delom takoj drugi dan pričeli.

"Zato bo jutri sv. maša za svečan pričetek in blagoslov božji pri delu - po sv. maši pa se bo delo pričelo," je 19. 8. oznanil župnik. Župnik je tudi vsako nedeljo sproti oznanil red, po katerem naj prihajajo na delo iz posameznih vasi. Tudi dekleta je povabil. Ne vem, zakaj, toda to je bilo napisano kot poudarek. Verjetno so dekleta potrebovala dodatno povabilo in vzpodbudo.

Seveda pa ni šlo brez "uvoženih" delavcev. "Tudi Višenjcem bomo hvaležni, ako nam pridejo kaj pomagat. Pogumno začnimo, saj kar bomo za cerkev storili, bomo Bogu dali in Bog je dovolj bogat, da bo vsakemu poplačal stotero."

Pričeto leto 1895 je bilo zelo žalostno. Huda zima in neugodno vreme je otežkočalo gradnjo.

7.5.1895 je gospod dekan blagoslovil vogelni kamen za novo cerkev. Ohranjena so oznanila, ki nam prikazujejo detajle dela, ki se je odvijal tisti čas: "Glede cerkve se moram danes obrniti na one, ki imajo vozno živino, ker bo ta teden za to najhujše. Treba bo voziti okna, korce, apno, vodo in deloma žagance. Na vrsto pridejo nekateri tudi dvakrat. Da pa posebno pri koricah ne boste imeli zamude, se razvrstite in sicer po vaseh. Ako kdo ne more tisti dan, naj pa prej ali pozneje, samo Sanaborce pa prosim, da grejo jutri po okna. Oni pa, ki nam so že znani, naj pridejo na delo po navadni vrsti, ker nekoliko delavcev bo treba vsak dan za robo nakladat, apno gasit..."

Nekaj podobnega slišimo lahko tudi še danes, ko se v cerkvi kaj popravlja. Tako je gradnja tekla z neverjetno naglico. Cerkev je bila namreč pokrita še isto leto (1895). Ustavilo se je pri gradnji zvonika. Denarja je pričelo zmanjkovati. Tudi viri od drugod so začeli usihati. Gradnja se je znašla v krizi, župnik pa je z optimizmom gledal na stvar in bodril vernike: "Ker mnogi želijo, da bi se pri naši cerkvi zvonik popolnoma izdelal in to zato, ker bi bilo sedaj močnejše in zavoljo odra ceneje in tudi lepše, denarja pa še za druge reči ni, bom pri požegnovanju tu in tam priporočal, ako je kdo še kaj voljan dati. Nekateri so sami od sebe obljubili in dali. V Sanaboru še nisem prosil, pa vem, da ne bo treba

Dp29.757/2008

zastonj prositi."Kljub temu pa so morali colski farani popustiti sili razmer. Colski zvonik ni tak, kot je v načrtu. 4.10.1896 je objavljen sedežni red v cerkvi, prostor za otroke, žene in dekleta, može in fante, ki pa nimajo sedežev. Le kako so se može s tem strinjali? Župnik se je verjetno zavedal, da se jim godi krivica, zato pa jih je zaščitil pred vdori žensk na njihovo ozemlje.

"Ojstro bom gledal na to, da ne bo nobene ženske pod korom. Ako bom katero videl, bom šel s prižnice in jo peljal naprej!"

Iz tega vidimo, kako samozavesten in odločen je bil župnik, kar je bilo v tistih časih zelo potrebno.

Na šagro, na dan svetega Lenarta, 8.11.1896, je bil blagoslovljen naš sveti Križev pot. Vsa cerkev je stala 11.038 goldinarjev in 55 krajcarjev. Posvečena je bila cerkev leta 1905, vendar so se še vedno nekatere pobožnosti včasih vršile v stari cerkvi; npr. ob blagoslovu misijonskega križa je bila med procesijo pridiga, prav tako so leta 1896 na večer vseh svetih molili rožne vence. Spomladi 1898 so še ob kapeli za cerkvijo naredili, kar je bilo treba. Pomagat so prišla tudi bližnja dekleta. Ko bi vedela, kakšno hvalo jim bomo peli tudi še čez sto let. Leta 1945 je dobila cerkev nove orgle. Blagoslovljene so bile 8.4.1945. Postavil jih je orglarski mojster gospod Valiček, piščali pa je dobavil gospod Benc. Stale so 130.000 lir. Verniki so prispevali v denarju 101.409,75 lir. Prejšnje orgle so bile iz 1872. V župniji je bila do leta 1937 še prejšnja župnijska cerkev svetega Lenarta na pokopališču. 10.10.1937 je bila oznanjena demolicija te cerkve. Nekateri ostanki se vidijo v pokopališkem zidu. Škoda, da se cerkev ni ohranila. Če ne zaradi drugega zato, ker bi potem colska fara imela tri cerkve: matično in dve podružni; poleg cerkvice, ki je ni več, še cerkev v Sanaboru. Ta podružnica je bila že večkrat prezidana in je kar v dobrem stanju. Prvotna cerkev je gotska, kar pričuje gotski portal. Torej ima sedanja colska fara matično in eno podružnično cerkev, vendar lahko v prihodnosti pričakujemo, da se bo matična cerkev ob zdajšnjem naraščanju števila vernikov povečala ali pa dobila še kako podružnico - mogoče v Žagoliču.

Kako pa je vse to videl župnik, ki je kriv, da imamo na Colu lično cerkvico in da ima colska župnija pikico na škofovem zemljevidu vseh priznanih župnij v škofiji, nam pričuje njegov zapis v oznanilni knjigi:

Za spomin!

Priševši na Col sem dobil slab farovž in slabo in premajhno cerkev. 4 mesece po prihodu smo imeli konkurenčno obravnavo in 14. junija 1893 je prevzel zidanje novega župnišča tedanji župan in od stavbnega odbora gospod Miha Puc. "Si hic non esset!"

V odboru je bil poleg imenovanega še župnik ali tedaj še kurat Konrat Tekster, M. Rovan, J. Tomažič in Anton Mikuš.

9.12. istega leta sem se preselil v župnišče. Med tem časom sem se tudi poganjil za samostojnost. Šele ko sem vložil tožbo, je bila kuracija povzdignjena v faro.

6.5.1894 sem nekako takole oznanil: Večkrat sem vas slišal tožiti, da imamo premajhno cerkev. Da nove smo potrebni. V ta namen bom šel do vas in vsakega vprašal, koliko je voljan dati v denarju in delu za navo cerkev. Ko bom vedel vseh mnenje bom preračunal in vas obvestil. Ker so obljubili blizu 3000 gld., sem povabil gospodarje iz vsake vasi posebej naj zvolijo zastopnike v stavbni odbor. Med odborniki in sploh med vsemi si je največ zaslug pridobil Janez Tomažič, po domače Blažisar iz Sanabora. Ko bi njega ne imel, ne vem, kako bi bilo. Čast hvala Bogu za to. Na praznik Marijinega vnebovzeta se je odbor zbral v župnišču ter določil prostor za zidanje.

20.8.1894 je bila sv. maša za srečen pričetek in blagoslov pri delu in potem se je pričelo z znižanjem griča, kar je dalo obilo dela. To zimo se je oddalo g. J. Rusjanu iz Renč. V aprilu 1895 se je pričelo zidati in 7.5. je prečestiti g. dekan Matija Erjavec ob navzočnosti vse dekanijske duhovščine blagoslovil ogeljni kamen. Še tisto leto je bila pokrita in 11. oktobra 1896 jo je blagoslovil monsinjor g. stolni prošt Dr. Lenart Klofutar. 8. novembra 1896 je blagoslovil sv. križev pot g. Gvardijan iz Sv. Križa P.F. Jaglič 23.5.1897 - 30.5. je bil sveti misijon. Vodila sta ga g. P. Doljak in Vrhovec iz Jezusove družbe. Udeležba je bila velikanska. Toliko ljudstva še ni bilo na Colu kakor ob sklepu. Cerkev je stala 10.778 gld.

Marsikaj je pomanjkljivega marsikaj napačnega. Marsikaj sem zakrivil jaz, marsikaj ni moglo drugače biti. Začel sem s praznima rokama, a z neomejenim zaupanjem na Boga in šlo je. Človeško soditi bilo je zadnji čas, kajti dve leti pozneje bilo bi to nemogoče. Zaslužki v gozdu so namreč pri koncu.

Nedostatki, ki se morajo kmalu popraviti, so:

- 1. Ometati se mora proti burji vsa cerkev s cementom.*
- 2. Za zagradom od svetišča sem potegniti zid, da bo zagrad suh.*
- 3. Povečati zvonik.*

*4. Ko bo treba novega podstrešja, se bodo lahko popravili pravilni oboki.
Na Colu v decembru 1898.*

K. TEXTER - župnik

Z graditvijo colske cerkve pa so povezane tudi zgodbe, ki se nam zdijo pravi čudeži. Eden od teh je bil že ta, da so ljudje v tistih časih sploh pomislili na graditev cerkve, kar ni bilo tako enostavno. Zahtevalo je veliko sredstev, ki jih je zelo primanjkovalo.

Drugi tak čudež pa se je zgodil v zvezi s postavitvijo novih orgel leta 1945. Bilo je proti koncu vojne, ki je ljudi že dodobra izčrpala in izmučila. Kljub temu so zbrali denar in kupili nove orgle. Ko so jih šli iskat, se jim je tovornjak med potjo pokvaril. Zato so prišli na Col z zamudo. To pa je rešilo orgle pred uničenjem med letalskim napadom na Col. Sami presodite ali je to čudež ali naključje.

Tako smo colski farani dobili cerkvico na odhod v drugi svet. Pot do nje je bila težka, toda verjetno so jo vsi, ki so bili pri tem udeleženi, z veseljem prehodili. Naj bomo njih vredni potomci! Čuvajmo ta božji hramček vsaj še sto let. Potem bodo prišli na vrsto drugi.

**Jurij PREGELJ
Tina PODKRAJŠEK
Karmen LEBAN
Robert LIKAR**

NOVE ORGLE

Dne 12. 3. 1989 je g. Franc Koren v imenu odbora za nove orgle v cerkvi prebral: "Za vse nas je nedeljska maša gotovo največje in najbolj občuteno doživetje vsakega tedna. Pri daritvi se povezujemo med seboj in z Bogom. K oltarju prinašamo svoje darove, med katerimi je tudi lepo zapeta pesem. Verskemu doživljanju petja pa seveda zelo veliko pripomorejo zvoki orgel..."

...Naši predniki so na Colu leta 1945 v časih groze in verjetno večjega odpovedovanja kot dandanes, postavili nove orgle. Sledili so predvojnimi novostim in kupili pnevmatične orgle, ki stojijo v cerkvi še danes, vendar pa že več let ne igrajo dobro... Zaradi vseh teh težav smo se posvetovali z našim rojakom prof. Jožetom Troštom, ki priporoča nakup novih orgel, če hočemo v cerkvi imeti dobro glasbo. Seveda bo treba kupiti mehanične orgle. Mnogi izmed vas se boste verjetno ustrašili ob številki 100.000 nemških mark, kolikor bodo nove orgle stale..."

...Pred očmi imejmo vse dobro in ostanimo v fari povezani kot ena sama družina. Nove orgle naj bodo odraz naše verske zavesti in naše skrbi za potomce, ki jim bomo v dediščino izročili sadove svojega dela in odpovedovanja."

Dne 21. 3. 1993 je bilo oznanjeno pri mašah: "Na pobudo colskega rojaka g. Jožeta Trošta, profesorja cerkvene glasbe in voditelja orglarske šole v Ljubljani, je bila 10. marca 1993 med Župnijskim uradom Col in

orglarskim mojstrom Osredkar iz Ljubljane sklenjena pogodba za izdelavo novih orgel za župnijsko cerkev na Colu. Orgle bodo mehanične, z dvema manualoma in 15 registri. Rok izdelave je 15. avgust 1995."

Od leta 1989 do leta 1993 je torej nastala sprememba. Namesto 10 registrov jih bo 15, namesto 100.000 mark bo cena 150.000 mark.

Zaradi bolezni je mojster Osredkar odpovedal izdelavo orgel. To je sprejela Škofijska orglarska delavnica Maribor. Dne 9. 9. 1994 je bila sklenjena pogodba. Rok izdelave ostane avgust 1995. Tudi cena bo 150.000 mark.

Orgle so bile postavljene v dogovorjenem roku. Je nekaj sprememb v primerjavi s pogodbo in načrtom iz leta 1993. Igralnik je ločen od omare, pa tudi vsi registri niso isti.

Dne 7. maja 1995 je bila slovesnost ob stoletnici blagoslovitve temeljnega kamna župnijske cerkve. Naslednji dan so bile odstranjene stare orgle in je bil porušen kor. Za nove orgle je bilo treba popolnoma prenoviti kor. Župljani so pri tem sodelovali zelo požrtvovalno.

Nove orgle je 10. septembra 1995 blagoslovil g. škof Metod Pirih. Slovesnosti se je udeležilo večje število duhovnikov, ljudje pa so prišli iz raznih krajev. Zanimale so jih predvsem nove orgle. Za to slovesnost je g. Jože Trošt skomponiral 15. mašo za orgle, mešani zbor in solista. Orgle imajo pri tej maši pomembno vlogo. Pri maši sta sodelovala tudi moški in mladinski pevski zbor. Po končani slovesnosti je bila zunaj cerkve pogostitev za vse udeležence.

Orgle niso samo glasbilo, pač pa tudi simbol. Kakor različne piščali sestavljajo melodijo, naj tudi različni ljudje sestavljamo prijetno občestvo. Naj na to pomislimo ko poslušamo nove orgle.

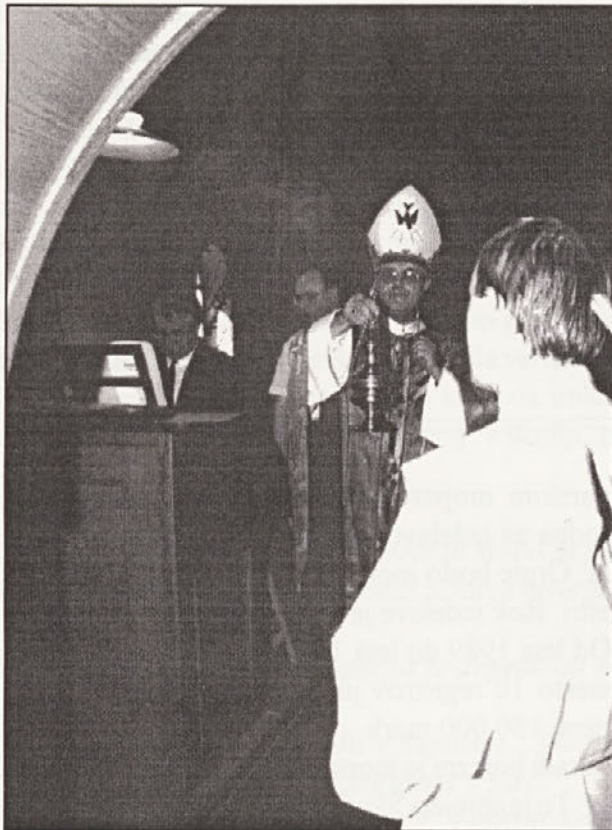
Stroške za orgle in obnovljen kor so s prispevki poravnali tisti, ki se zbirajo v župnijski cerkvi ali so se

zbirali, sedaj pa živijo drugje. Za vse dobrotnike je bila opravljena sv. maša. Bog naj vsem obilno poplača.

Blagoslovitev orgel je veljala za osrednjo slovesnost ob stoletnici blagoslovitve temeljnega kamna in župnije Col. Prisotnost g. škofa na tej slovesnosti pa naj utrjuje povezanost župnije s škofijo in Cerkvijo.

Colski župnik Stanko IPAVEC

Nekaj fotografskih utrinkov s slovesnosti posvetitve novih orgel na Colu

Slika za zgodovino

IZ ŽIVLJENJA OSNOVNE ŠOLE V LETU 1995

Teško je leto življenja šole opisati v nekaj deset stavkih. Šola - to so otroci, vsak s svojo enkratnostjo, neponovljivostjo, vsak s svojo zgodbo. So uspehi in razočaranja, v očeh odraslih pogosto tako majhni in nepomembni, a za otroke usodni.

Ko dober vodja združi drobne otroške moči, se rodijo uspehi, ki ne ostanejo za zidovi šole.

Tudi letos so naši učenci sodelovali na tekmovanjih matematike, logike, kemije, angleščine in vesele šole. Lepe uvstitve so dosegli na športnih tekmovanjih.

Še posebej naj omenim likovno ustvarjalnost naših učencev, ki se pod odličnim vodstvom mentorice Silve Karim, preliva v bogastvo barv in lepote. Sodelovali so na številnih razstavah, natečajih (tudi v Grčiji) in kolonijah. Petrol je za izjemno kakovost likovnih del nagradil šolo z računalnikom.

Javorov list raste že v osemnajsto leto. S staranjem sploh ne izgublja žlahtnosti in letošnja številka LOV, LOVCI, MI VSI IN NARAVA je spet med najboljšimi in nagrajena.

Pevski zbor je uspešno nastopil na revijah v Ajdovščini in v Trstu.

Sodelujemo s plesno šolo Fredi iz Ljubljane, ki vodi plesne tečaje na Colu in v Podkrajju.

Na tekmovanju OXFORD ENGLISH so bili nagrajeni učenci 3. razreda in so z igrico nastopili na zaključni prireditvi v Cankarjevem domu. Učenke 6. razreda so dobile drugo nagrado, učenci 7. in 8. razreda pa tretjo.

Za sadove svojega dela je 5. oktobra dobil najvišjo državno nagrado

na področju šolstva za leto 1995 naš učitelj slovenskega jezika, Franc Černigoj.

“Predvsem pa Franc Černigoj spodbuja učence pri

zbiranju raznovrstnih sadov ljudske ustvarjalnosti...” je bilo med drugim rečeno v obrazložitvi nagrade. In:

“Majhna vašaka šola tako tudi zaradi dela Franca Černigoja postaja pomembno slovensko šolsko in kulturno žarišče.”

Veselili smo se z njim tega najvišjega priznanja. To je priznanje tudi vsem učencem, učiteljem in krajanom, ki so z njim sodelovali in iztrgali pozabi del duhovnega bogastva svojih prednikov.

Poseben odnos do raziskovanja preteklosti, do prednikov in njihovega ustvarjanja, je postal že nekakšen razpoznavni znak naše šole. Zato smo še posebej veseli, da je pet let pred iztekom drugega tisočletja začel z delom arheološki krožek. Skupina učencev, pod vodstvom vztrajnega “colskega Kolumba”, odkopava ostanke časov v colski jami in gradu.

Želja po različnih interesnih dejavnosti je med učenci še veliko. Marsikatera pa ni uresničljiva tudi zaradi prostorske stiske.

Pa smo spet pri največjem problemu: stiski s prostorom. Za to šolsko leto smo poiskali zasilne rešitve: Učenci 3. razreda se vozijo na podružnico v Podkraj, učenci 4. razreda imajo pouk v preurejeni zbornici, učenci 2. razreda pa v podstrešni sobi. Podstrešni prostor preurejamo v računalniško učilnico.

Ministrstvo za šolstvo in šport republike Slovenije je šolski knjižnici podarilo računalniško opremo.

S podjetjem Castrum in s krajevno skupnostjo pripravljamo idejni projekt dograditve šole in telovadnice v letu 1998.

Tako nam tudi ob koncu leta 1995 ne manjka upanja. In v kraljestvu upanja je lepo biti kralj...

**Ravantelj:
Ivan IRGL**

EKOLOGIJA

HAZARDIRANJE S PREŽIVETJEM

Razmišljanje o trajnosti življenja me vedno znova opominja na igro, kjer človek v vsej svoji vnemi in hrepenenju po boljšem, vrednejšem, postavlja sam sebe v dokaj izzivalen položaj. Tveganje, ki ga tudi v naprednih družbah vedno bolj občutijo, lahko omilimo na več načinov:

1. Da se zavedamo želje po preživetju, še več, da hočemo zadovoljivo življenje za vse nas in za svoje

potomce.

2. Da imamo pred očmi naravo z omejeno količino živlensko važnih bogastev (voda, zrak, zdrava zemlja ...)

3. Da želimo živeti po načelih trajnosti, kjer je skrb za zemljo, skrb za obnovljive vire, stalno prisotna.

Na žalost je prav v današnjem času, ko se bijejo bitke za “zmago”, naša civilizacija že dokaj ogrožena. Z nepremišljenimi posegi, z uporabo okolju nevarnih tehnologij, z vedno večjo prisotnostjo škodljivih in težko razgradljivih snovi, vedno bolj zlorablamo naravne vire in motimo ali celo ogrožamo naravne sisteme.

V ozračju prihaja do vidnih motenj, ki že spreminjajo klimatske režime. Onesnaževanje zraka, tal, vodnih virov je postalo trajna in resna grožnja zdravju vsega živega.

Hitrim in velikim spremembam ne sledi niti narava, ki ima načeloma veliko dopolnjujočih se mehanizmov obrambe in prilagajanja, kaj šele nebogljen človeško bitje. Odgovor na izziv je le v načinu življenja, ki nam omogoča trajnost v vseh pogledih. Jo lahko dosežemo, ne da bi se resnično zmanjšala kakovost življenja? Smo morda vrednote istovetili s kakovostjo? Bomo začeli to spoznavati, ko bo že prepozno? Vprašanja, ki jim človek težko najde zadovoljiv in ustrezen odgovor, kajti v velikih sistemih se izgubi še tako prizadevno delovanje posameznika.

Morda bi o problemih lažje razmišljali na modelih lastne sredine, kjer se sicer ne premika zemlja, imamo pa vseeno veliko vzvodov, s katerimi bi se tudi izkazali. Morda je občutek odgovornosti do praga lastne hiše celo prisoten, vse ostalo pa naj bo skrb "plačanih" varuhov zdravega, čistega, urejenega okolja. Da, tako se obnašamo v sredini, kjer samozavestno prisegamo na našo prizadevnost, kjer s prstom kažemo na nemarnega in neosveščenega soseda, kjer se na vso moč trudimo za življenje po načelu trajnosti.

V istem hipu pa pozabljamo, da prav tu, v osrčju našega bivalnega, rekreacijskega, zdravega okolja prav z našimi prizadevanji nastajajo posilstva s trajnimi posledicami.

Nimam pri tem v mislih zloglasne in po celi Primorski znane Severske doline. Tak odnos do okolja si mora človek privzgojiti. In kje si ga lahko? Veliko možnosti v tako neosveščeni družbi, kjer nam ni mar, koliko najlon vrečk krasi okoliška drevesa - saj jih v trgovini dobimo celo zastonj, koliko avtomobilov in bele tehnike sameva po naših gozdovih - saj so nam doma samo v napoto, koliko živalskih odpadkov skrivajo gosti gozdni robovi - saj zveri tudi rabijo hrano, kam s starimi tramovi, obrabljenimi kopalnicami... - saj imamo za to seversko dolino, za "praktične" pločevinke, plastenke... je dolgoročno že poskrbjeno - da, to so vendar razgradljivi materiali, odvečna zdravila, škodljive kemikalije, nenadomestljiva čistila pa logično najbolj varno spravimo v straniščno školjko - od tam itak vse izgine v globokem podzemlju. Prav ste prebrali. To je šola, ki vzgaja, šola, ki nudi praktične napotke za lagoden in brezobziren odnos do lastnih korenin.

V vodstvu krajevne skupnosti smo o problemu že večkrat razmišljali, si pripovedovali in se obtoževali, toda : očitno tudi z organiziranim zbiranjem odpadkov - za kar tudi plačamo - nismo prišli do zadovoljivih rešitev. Še vedno ne znamo ali celo nočemo nečesa, kar bi nam obogatilo bivalno sredino, s čimer bi se lahko predstavili tudi drugim.

Podoba kraja se namreč ne ocenjuje po modernih avtomobilih, elegantnih oblekah ali dobri hrani. Veliko več bi morali narediti, da bi sebe in mimoidoče opozorili na prostor, kjer živimo, na zelenice, ki jih "urejamo", na parke, ki jih "vzdržujemo", na prometni režim, skratka, na odgovoren odnos do okolja v katerem prebivamo.

V urbanih središčih za to skrbe plačane profesionalne službe, ki na žalost nimajo "DUŠE" in jih prav nič ne briga utrip kraja, vzgoja ljudi, odnos do MOJEGA - SKUPNEGA.

"DUŠO" ima lahko le kraj, kjer se zavedajo odgovornosti, kraj, kjer so ljudje pripravljeni očistiti tudi pred svojim pragom, sredina, kjer je prisotna zavest, samokritika,

osveščenost in vzgoja.

Na svetu KS želimo, da bi krajan prav o teh problemih več razmišljali, predlagali, opozarjali. Pri tem niso pomembna le sredstva, temveč in predvsem naši pogledi in naša pripravljenost. Morda bi v vsodbudo pripravili natečaj za najlepše urejeno domačijo, zaselek, ulico. Morda bi s "skrito kamero" iskali "grešnike" in jih na nek način predstavili javnosti, morda bomo na oglasnih mestih objavili imena krajanov, ki brezdušno odlagajo razne odpadke kjerkoli, morda bi z akcijo nastopili na šoli, na radiu ali TV. Nekateri ste pripravljeni narediti tudi nekaj za zunanji videz vasi. Predlagajte rešitve, opozarjajte, borite se za trajnost preživetja!

Naj zaključim z razmišljanjem pesnika Janeza Petkoša:

Danes Bog v zadregi je,
saj svet ustvaril je za vse.

Človek pa obnaša se,
kot da vse njegovo je,
kot da on Bog na zemlji je.

Silvester PELJHAN

FRANC ČERNIGOJ

Dobitnik državne nagrade najboljšim pedagogom

Franc Černigoj je prejel letošnjo nagrado Republike Slovenije na področju šolstva. Nagrado je prejel za posebno uspešno vzgojno - izobraževalno delo v osnovnem šolstvu.

Ko je pred osemnajstimi leti prišel na Col, je bil domala neznan učitelj, kakor je bil domala neznan tudi Col. Potem pa se zdi, kakor da sta rastle skupaj in dajal drug drugemu, kar sta pač imela: eden znanje, zagnanost in voljo do dela, drugi pa skoraj neizmerne zaklade ljudskega etnološkega bogatstva. Iz slednjega so generacije zajemale snov za šolsko glasilo Javorov list, nastala je knjiga Javorov hudič, nastajale so TV in radijske oddaje. Za vsem tem je stal Franc Černigoj kot mentor, svetovalec in neutrudni iskalec in zbiratelj. Za svoje delo je prejel več nagrad in z njim tudi naša šola in naš kraj.

Preberite, kaj nam je o svojem delu povedal sam.

1. Ali vam ta nagrada pomeni nekakšno prelomnico v vašem delu, tako izvenšolskem kot delu pri pouku in načinu razmišljanja?

Prelomnice so zelo delikatna zadeve, kajti prelomnico lahko človek razume kot: sedaj se pa umakni, to je sedaj konec, napravil si kar si napravil, dali smo ti nagrado, eno, dve tri, ta zadnja je največja in sedaj je pa čas, da nehaš. Saj ne trdim, da bi mi ne bilo všeč, ko bi bilo to možno, seveda ne, da bi nehal poučevati, ampak, da bi začel nekaj novega v okviru izvenšolskega dela. Potem začneš razmišljati, kaj bi lahko bilo tisto in ali je sploh možno kaj novega začeti, glede na to, kaj vse smo že počeli na OŠ Col. Po drugi strani pa se sprašuješ, ali ne bi samo širil tega okvirja, ki je že znan ali preizkušen.

Da, občasno čutim to nagrado, in tudi prejšnje, kot prelomnice, potem pa pravzaprav vidim, da to prelomnice niso, ker delam iste stvari naprej. Ko nagrado dobiš, si nekako vznesen in si misliš, no, nekaj smo pa vendarle naredili, zdaj se pa umaknimo samo v razred. Potem

razmišljam, ali je to sploh možno, da bi se jaz umaknil samo v razred in počel samo tisto in nič drugega. Verjetno ne. Prav zagotovo lahko rečemo, da dokler bom pučeval, bom počel tudi druge stvari, ki so seveda povezane s poukom, šolskim delom in za te stvari sem verjetno tole nagrado tudi dobil.

Kar se pa pouka samega tiče, ti me poznaš kot tistega zagnanega, mladega učitelja, ki je prišel pred osemnajstimi leti na Col, ki je bil strog in je s tišino dosegel tišino, kot mi večkrat rečete, ko se srečamo: "Bolj kot je govoril potih, bolj smo bili tihi." To je res, ker jaz kričanja ne maram, čeprav včasih tudi jaz zakričim. No, pa pustimo to. Povedati hočem, da je bil tisti

način mojega dela zelo, zelo drugačen, kot je današnji. Seveda sem tudi sedaj v razredu kot učitelj, vendar tudi kot oče. Mogoče je to zaradi tega, ker imam tudi sam doma približno enako stare otroke, kot jih učim, in ko jih imam pred sabo v razredu, zelo verjetno podzavestno v njih vidim svoje otroke. In oni to očetovstvo čutijo in sam pri sebi vedno bolj opažam, da jim želim biti nekakšen zaupnik. In dejstvo je, to zadnja leta opažam, da mi generacije otrok zaupajo. Kaj vse mi napišejo v šolskih spisih... Potem pa se postaviš v tisto posebno, specifično vlogo učitelja slovenskega jezika. To je v bistvu spovednik. In kako boš ti otroku, ki je pravopisno skoraj nepismen, pa ti izlije svojo dušo, dal negativno oceno. To je tista dimenzija učitelja slovenskega jezika, ki jo matematik ne pozna. Mislim, da grem precej v to smer in upam, da ne na škodo znanja, kar kaže tudi preizkus znanja slovenskega jezika na koncu osmega razreda, kjer je naša šola vedno v vrhu.

2. Kako ste pravzaprav prišli na Col?

Pred prihodom na Col sem že poučeval v Vipavi in nekaj malega na Otlici, tako da sem delo v razredu že poznal. Vmes sem bil eno leto tajnik kulturne skupnosti.

V tistem letu sem spoznal, da prav gotovo nisem za uradniško delo. Spoznal pa sem tudi, da nisem najbolj takten v odnosih do ljudi, da se prehitro razburim ali koga užalim. Rekel sem si, da si bo pač treba pomagati in kam - nazaj poučevat. Ko sem bil enkrat na Colu, sem spoznal, da je pravzaprav v razredu moje poslanstvo in sem bil zelo, zelo srečen.

3. Ali ste Col poznali že od prej?

Col sem seveda že poznal. Že kot otrok sem se vozil z avtobusom domov čez Col in takrat sem ga čutil kot nek izjemno zoprn kraj, kraj, kjer se ne moreš ustaviti, ki je samo prehoden, nekaj podobnega, kot recimo Razdrto. Mislim sem si, ali je mogoče v takem kraju sploh živeti. Ne vem zakaj, ampak moja otroška duša je videla tisto sivo, razbito in neurejeno poslopje (Zadružni dom) in rekel sem si, to je en čuden, čuden kraj. Velikokrat v življenju se mi je že zgodilo, da sem prav v tistih stvareh, do katerih sem prvi trenutek začutil odpor, kasneje, kot za kazen, v njih spoznal lepoto in jih vzljubil na tak način, da si tega nikoli ne bi mogel misliti.

Col je meni ogromno dal. Najlepši del svojega življenja sem preživel na Colu in to z otroki in tudi s starši otrok, veliko sem hodil po terenu, tako da sem nasploh živel s krajem. Zato sem bil srečen, da sem lahko Colu tudi nekaj vrnil s tem, kar sem naredil. Temu bi lahko rekli nek medsebojni ustavrjalni odnos.

4. Ko ste prišli na Col, ste bili mlad, poln energije in načrtov. Kaj nam lahko poveste o začetkih vašega delovanja na Colu?

Mogoče je bilo v meni na začetku nekaj tiste mladostne nestrpnosti in brezkompromisnosti. Nikoli več ne bi v določenih primerih ravnal tako kot sem. Verjetno se spomniš, da sem kdaj koga tudi kaznoval, dal kakšen ukor in pač ravnal tako, da vam ni bilo všeč. Danes se takih stvari izogibam, kaznujem skorajda ne več, stvari rešujem sproti, največkrat s pogovorom.

Moje izvenšolsko delo na Colu se je začelo s šolskim glasilom. Že takoj na začetku moram poudariti, da sem imel veliko zaslombo v takratnem ravnatelju Vojku Stegovcu. Brez njega bi verjetno glasilo takrat še ne začelo

izhajati, kajti bil je pripravljen pomagati kot predstavnik šole, kot tisti, ki ima finančna sredstva. Bil pa je tudi iskreno vesel tistih prvih števil. Skratka, precej je pripomogel, da sem začel delati s takim zaletom.

Druga stvar pa je bila, da sem spoznal, kako veliko

bogastvo se skriva med ljudmi, ki še ni zapisano. Do takrat se zapisovanja teh ljudskih besedil na Colu in v okolici ni lotil še nihče. Tako sem bil prvi, ki je imel to srečo.

Hkrati pa moram reči, da sem marsikaj zamudil. Kamorkoli sem prišel, so mi govorili, kje si bil pa pred desetimi leti, ko je bil še živ ta in ta. Vseeno mislim, da sem ujel še marsikaj edinstvenega. Omeniti moram pokojnega Alojza Božiča iz Gozda, ki mi je

povedal tisto znamenito Pravljico o lepem vojaku ali jaz nimam nič. Tega motiva ni nikjer v svetovni ljudski literaturi, vsaj jaz ga ne poznam in poznam ogromno zeh stvari.

Omeniti moram Karla Rudolfa z Vodice, ki je kmalu potem, ko mi je povedal tiste enkratne pravljice, umrl. Prav tako Tone Kobal iz Podkrajja, ki me je klical, se jezil name, češ, kod si hodil, ko ti imam toliko za povedati, mi tudi sam zapisoval in potem tudi umrl. Ljudje verjetno podzavestno čutijo, da morajo še določene stvari povedati in se jim zdi škoda, da bi umrle z njimi.

Vesel sem zaradi sebe, zaradi samega kraja in sploh, da je slovensko ljudsko izročilo dobilo take čudovite stvari.

5. Kako in zakaj je sploh nastal Javorov list?

Vsaka šola mora imeti svoje glasilo. To sem mislil že takrat in mislim še danes. Seveda pa sem ga takrat razumel drugače. Kot nekakšen časopis, v katerem bi se odražalo življenje in delo na šoli. Potem pa se je začela v meni oblikovati neka nova ideja o tem, kakšno naj bi bilo šolsko glasilo. To so tematske številke. Do tega me je pripeljalo samo to, ker sem videl, koliko narodopisnega bogatstva in izročila se skriva v teh krajih in ki ga je treba ohraniti. Še enkrat moram poudariti, da če bi se nekdo sedaj lotil zapisovanja, bi se ohranilo polovico manj stvari.

6. Na kakšen način nastaja glasilo?

Najprej moram poudariti, da en sam človek glasila ne

more napraviti. Srečnemu naključju se imamo zahvaliti, da na Colu poučuje Silva Karim, kajti brez nje bi glasilo ne doseglo take kvalitete. Pri takem delu morata biti najmanj dva, vsak s svojega področja, da se dopolnjujeta. In imeti morata podporo pri vodstvu šole. No, kako glasilo nastaja?

Brez mentorja glasila ni. Vzemimo zadnje glasilo o lovcih. Ta številka je v meni nastajala cela tri leta. Cela tri leta sem zbiral gradivo, pri vsaki generaciji nekaj, potem pa je prišel še finale, ko so se otroci še zadnjič odpravili na teren. Potem se je začelo glasilo samo od sebe oblikovati. Sliši se smešno, toda ko imaš gradivo pred sabo, se začne kar samo od sebe urejevati. Hudi so tisti porodni krči, toda ko začneš, potem steče. Nepozabni pa so trenutki, ko ga dobiš prvič v roke. Pri nastajanju glasila, imajo ogromno vlogo otroci. Čutijo veselje in navdušenje mentorja nad tem, kar prinesejo in verjetno se to navdušenje prenaša tudi na njih. Prav pri zadnjem glasilu so zelo radi sodelovali, ker ta tema mnogim pač leži. Na tem območju je veliko lovcev, tako da ni bilo težav z zbiranjem gradiva, poleg tega pa so učenci tudi precej kritični in delo še lažje steče.

In še enkrat naj poudarim, da im apri nastajanju glasila Silva Karim prav tako pomembno vlogo kot jaz sam.

7. No, pa se vrnimo nekoliko nazaj, na snemanja. Kako je do njih prišlo, zakaj ravno na Colu?

Že zelo zgodaj sem se povezal s SAZU, z inštitutom za narodopisje. Izgleda, da so takrat na TV, po namigu inštituta za narodopisje iskali, da bi posneli nekaj podobnega, kot smo počeli na OŠ Col. O našem delu pa so brali tudi v takratni novoletni sobotni izdaji Dela izpod peres Branka Sobana. Prišli so na Col, da bi videli, kaj sploh imam. Bili so zelo navdušeni. No, pa tudi meni se je zdelo imenitno, da pač pride televizija na Col. Danes je drugače, danes lahko snema katerakoli TV ali posamezniki, toda snemati TV oddajo takrat je bilo nekaj velikega.

Za poskus smo posneli eno oddajo in se nanjo tudi zelo dobro pripravili. To so bile zimske otroške igre. Televizijci so bili navdušeni; prvič nad bogatstvom zbranega gradiva, drugič pa nad pripravljenostjo otrok in mentorja, da sodelujem. Povedati moram, da je bilo ogromnega dela. Petnajstminutno oddajo smo snemali tudi po cel teden ali še več. Večkrat nam je nagajalo tudi vreme, tako da smo snemali cele sobote in nedelje, cele popoldneve in tudi pouk je pri tem trpel. Zopet moram tudi tu omeniti tedanjega ravnatelja Stegovca, ki nam je šel zelo na roko.

Med mano in režiserjem Marjanom Frankovičem se je stkalo nekakšno prijateljstvo in ko sem nekoliko pozabil na snemanja, kajti vsakokrat sem na koncu snemanja rekel: nikoli več, sem ga zopet poklical in mu predlagal nove zamisli. Poslal sem mu scenarij in potem so prišli in smo posneli. Še enkrat moram poudariti, da so snemanja zelo

naporne zadeve. Spominjam se nočnih snemanj, ko so otroci zmrzovali na pol v snu, ali pa, ko nas je ujela nevihta in smo bili popolnoma premočeni. Verjetno smo takrat imeli malo sreče, kajti otroci niso zboleli, starši se niso pritožili in nič se ni zgodilo. To so odgovornosti, ki se jih v takem primeru niti sam ne zaveš.

8. Kaj nam lahko poveste o knjigi Javorov hudič?

Knjiga je izšla ob deseti obletnici izdavanja glasila in je prav gotovo vrh mojega dela na Colu, ali vsaj eden izmed vrhov, ampak najvišji. Nanj sem ponosen z več vidikov; tudi zato, ker je knjiga prva v zbirki Glasovi, ki še vedno izhaj pri Kmečkem glasu, pod pokroviteljstvom SAZU. Ponosen sem tudi, da je bila ideja naša. Takrat sem povsod iskal človeka ali ustanovo, ki bi lahko to knjigo izdala. Povsod so se je nekako otepali, nato pa sem spoznal Branka Gradišnika, urednika na Kmečkem glasu. On je človek dejanj. Rekel je, da bodo knjigo izdali in da hoče imeti čez mesec dni kompletna besedila. Tako sem se usedel in delal po dvanajst - trinajst ur na dan in urejal gradivo. Nekako sem bil prisiljen, da sem toliko delal in knjiga je začela dobivati končno podobo. Tako je ob deseti obletnici izdavanja šolskega glasila izšla. V zbirki GLASOVI je do sedaj izšlo devet knjig in naša je prva.

9. Ali pri tem delu kdaj razmišljate o svojem umiku, kdaj naj bi nehali ali počeli kaj drugega?

Seveda se pojavi vprašanje, kdaj naj bi učitelj ali mentor nehali. Po izdaji lanskoletnega glasila sem na šoli napravil anonimno anketo o tem, kaj si učenci mislijo o glasilu. Nekdo je napisal, da je zelo verjetno, da bo tudi to glasilo deležno priznanj in nagrad (kar se je tudi zgodilo), toda oni da si želijo drugačnega glasila, takega, ki bi bilo res njihovo. V trenutku, ko sem to prebral, sem se vprašal, Francelj, ali ni čas, da se umakneš, da prepustiš vso stvar nekemu drugemu, ki dela na drugačen način. Toda ravno v tistem času sem srečal bivšega učenca, ki je osnovno šolo končal že pred leti. Rekel mi je: "Tovariš, šele danes vidim, kaj vse smo ohranili v vašem Javorovem listu. Kaj vse bi se izgubilo, če tega ne bi objavili. Saj takrat vseh tistih pesmi nisem bral, bile so mi tuje, danes pa jih z veseljem prebiram." Potem sem si mislil, pogledaj, v tem je smisel tvojega dela. Ne delaš za sedanje generacije mladih, ampak zanje, ko bodo starejši.

Lepa hvala za pogovor.

Simon ŠKVARČ

IZ ŽIVLJENJA KRAJEVNE SKUPNOSTI

Ko sem pisal članek za leto 1994, sem bil prepričan, da bo ob novi organizaciji družbene uprave prišlo tudi do volitev novih svetov KS. Le-te so po statutu občine Ajdovščina ostale v istem obsegu in s približno enakimi nalogami. Zaradi nejasnosti volilnega sistema in kopice vprašanj ob organizaciji novih občin, so volitve predvidene v letu 1996. Tako sem VAS dolžan seznaniti z delom sveta KS v letu 1995 in istočasno opozoriti na kopico nerešenih problemov.

Svet KS si je vsa leta prizadeval za racionalen pristop k reševanju vseh perečih problemov. Prioritetno smo se ukvarjali predvsem z komunalno infrastrukturo - vzdrževanje cest, telefonija, ureditvijo okolice in smo morda (tudi zaradi pomanjkanja denarnih sredstev) zanemarjali želje posameznikov.

Prejemki in izdatki so specificirani v nadaljevanju, zato bi uvodoma omenil le nekaj izhodišč za nadaljnje delo : načeloma naj bi skupna sredstva uporabljali predvsem za reševanje SKUPNIH projektov, kjer je prisoten širši - skupni interes določene sredine. Bolj ko se ta interes oži na posameznika, večji naj bi bil njegov prispevek - ali v delu ali denarju. Želje posameznikov so resda relativne in morajo biti upoštevane tudi zaradi politike skladnega razvoja, ne morejo pa prevladati nad interesi skupnosti. Zavedamo se, da so tudi tisti najbolj odročni del tega kraja, te skupnosti, istočasno pa moramo opozoriti na za skupnost še sprejemljivo solidarnost. Tak pristop smo letos preizkušali pri asfaltaciji cestnih odcepov v GOZD-U, kjer so posamezniki morali prispevati bistveno večji delež. Morda je to usoda posameznikov, je pa prispevek skupnosti tudi omejujoč in ne more v celoti reševati le in samo enega.

Velikokrat sem že razpravljal s krajanji, ki v skupnosti vidijo le lasten interes in se ne zavedajo, da je nesmiselno graditi vodovod, če ni izvira, da je telefonsko omrežje brez centrale odveč, da se vsa infrastruktura gradi preko nekih centralnih objektov. Le tak pristop omogoča tudi najbolj zakotnim krajanom možnost razvoja, čeprav ob večjem prispevku, z večjimi žrtvami.

KAJ SMO NAREDILI V LETU 1995 ?

- uredili in asfaltirali skoraj vse cestne odcepe v GOZD-U
- uredili zelenice pred Zadružnim domom ter zasadili več parkovnih dreves (lipe, jerebike, bore) in grmovja
- dokončali oporni zid in sanacijo podpornega zidu pri Kovaču
- tekoče vzdrževali vodovod
- dokončali igrišče v vrtcu COL
- uredili kontejnerska stojišča za smeti
- dokončali dela na pokopališču in sofinansirali spominsko obeležje žrtvam 2. svetovne vojne
- pripravili načrte za mrliško vežico
- izdelali osnutek srednjeročnega in dolgoročnega plana vasi
- sodelovali pri projektu vodovod "GORA"
- urejali prostore za KS v stari pošti...

Istočasno smo sedelovali tudi pri reševanju drugih, morda le za posameznike pomembnih stvari - razna soglasja, mnenja, priporočila..., vodili poslovanje KS - tajništvo, računovodstvo - poročila.

KAJ V LETU 1996 ??

- urejanje parkirišč, asfaltiranje cestnih odcepov na COLU in MALEM POLJU
- dokončanje prostorov za KS
- zamenjava cevi na delu tlačnega in napajalnega voda vodovoda Col
- širitev vodovodnega omrežja na območje zazidalnega načrta VRH DRAG
- ureditev vodnega zajetja GRAHOVNIK

- pomoč pri zimskem vzdrževanju cest
- priprava načrtov za dograditev vodovodnega omrežja po priključitvi na sistem GORA
- dokončanje srednjeročnega in dolgoročnega plana razvoja vasi
- sodelovanje pri gradnji vodovoda GORA
- iskanje idejnih rešitev kanalizacije na Colu

PRIHODKI KS COL V LETU 1995

1. samoprispevek	4.295.644,49
2. obresti	24.704,60
3. dotacija iz občinskega proračuna	1.608.400,00
4. grobnina	132.600,00
5. zbrana sredstva krajanov	2.783.762,00
6. drugi prihodki (prodaja zdražnikov)	156.818,00
7. prihodki TRILEK-a	381.000,00
8. vodarina	480.820,00
9. vračila (preplačilo računa)	28.688,10
SKUPAJ	9.892.437,19

IZDATKI KS COL V LETU 1995

1. urejanje okolice (zelenice, pločniki, nasadi)	763.014,90
2. dela na pokopališču (spomenik, zaključna dela, dok. za mrliško vežico)	758.560,00
3. električna energija	268.331,80
4. časopisi	8.670,00
5. vzdrževanje cest (asfalti, posipni material)	6.782.082,00
6. vrtec (material za igrala, ograja...)	89.182,00
7. urejanje kontejnerskih stojišč (delo, material)	51.941,00
8. javna razsvetljava (material)	40.857,00
9. urejanje prostorov za KS (material)	216.070,80
10. vzdrževanje avtobusne postaje GOZD (material)	37.758,38
11. vzdrževanje vodovoda (nabava črpalke)	50.000,00
12. poštšina, bančna provizija	16.876,72
13. TRILEK (samo prenos sredstev)	624.346,66
14. sofinansiranje MOBITEL-a (za Hladnik S.)	100.000,00
15. vračilo samoprispevka	3.788,30
SKUPAJ	9.811.479,56

Vsem skupaj voščim vesele Božične praznike in obilo uspehov v letu 1996

Predsednik KS Col
Silvester PELJHAN

Vprašali smo za vas... Vprašali smo za vas... Vprašali smo za vas... Vprašali

Zakaj si ne želite svoje občine?

Ob koncu lanskega leta smo se morali krajani Cola in sosednjih krajev na gorskem območju odločiti ali smo za novo občino, ki naj bi imela sedež na Colu in bi združevala ljudi z GORE. Prav tako naj bi se tudi imenovala. Rezultati volitev so, kot vemo, bili po večini negativni. Vseeno pa nas je zanimalo, kaj si mislijo nekateri naši krajani o novi občini. Na vprašanje: **“Ali bi želeli imeti občino na Colu?”** sem dobil različne odgovore, ki vam jih s to anketo predstavljam.

Ivan BAJC

Jaz sem proti ustanovitvi nove občine na Colu. Glede na to, da sem v Ajdovščini praktično vsak dan, lahko na stari občini uredim vse potrebne dokumente. Že to, da bi bilo v novi občini zaposlenih najmanj pet ljudi z dobro plačo, se mi ne zdi sprejemljivo, saj jih je že v Ajdovščini dovolj.

Jurij RUŠT

Absolutno proti. To bi zahtevalo več novih občinarjev z dobro plačo, denar pa že vemo od kod. Za mene je dovolj ajdovska občina, pa še za tisto se trudim, da me vidijo čim redkeje.

Damjana LEBAN

Ne. Jaz sem proti novi občini na Colu. Kljub temu, da imam zaradi svoje dejavnosti precej urejanja dokumentacije, mislim da na novi občini tega ne bi mogla urediti, zato je zame dovolj ajdovska občina. Najbolj bi me motila zaposlenost vsaj petih novih občinarjev.

Tone TRATNIK

Da. Jaz sem še zmeraj za občino na Colu. Mislim, da bi z dobro organiziranostjo v lastni sredini posvetili vso pozornost reševanju svojih problemov in vso pozornost

pri opravljanju vseh nujnih del okoli nas. Skratka, večja kot je občina, z več problemi se sooča, manjša kot je, več lahko naredi prav za svoje interese. Glede novih zaposlenih pa menim, da bi bili samo potrebni za to dejavnost in bi svoje delo opravljali odvisno od trenutnih nalog, ki bi jim bile podane. Za to, da projev “občina GORA” ni uspel, je kriva predvsem nepravilna informiranost ljudi za to stvar.

Ivan ŠTEFANČIČ - Štef

Proti. Je pa ena varianta, pri kateri bi se odločil za novo občino, in sicer, da bi bil jaz predsednik, moja žena tajnica in moji dve hčerki administratoriki. Za mene je dovolj ajdovska občina, saj še to zelo malo obiskujem.

Vladka BOŽIČ

Jaz nisem za novo občino na Colu. Vprašanjeje, če bi ta nova občina poskrbela za nova delovna mesta mladih ljudi, kar je za mene trenutno največje vprašanje, oz. problem. Vemo, da se mladi po končani šoli zaposlijo na Colu samo v Alpini in še to je vedno težje. Pri vsem tem se mi pojavlja vprašanje, kaj bi nova občina prinesla ljudem dobrega in kaj slabega ali bi s tem zaposlili le nove občinarje, ki pa jih je dovolj že v ajdovski občini.

Nives PREGELJ

Veš tudi jaz sem proti novi občini, saj sem že sita novih in vedno večjih davčnih nalaganj. Po mojem bi se na novi občini odprla nova progla za pobirat denar. Jaz svoje dokumente uredim v Ajdovščini, sicer pa to danes ni več problem, posebno še, če je kaj treba plačati, saj ti zelo vestno na dom pošljejo položnico. Mogoče bi si na novi občini uredila le kakšne svoje osebne dokumente.

Za vas se je trudil:

Darjo BAJC

GOSPODINJSKI KOTIČEK

Posladkajte se z nami

So bili, so in bodo prazniki in obletnice, ki jim skoraj vedno dodamo nekaj sladkega. Razmišljali sva, kateri recept bi bil najbolj primeren za te slavnosti. Veliko receptov je na razpolago, vendar prišli sva do zaključka, da tekne vse, najbolj pa tradicionalne slaščice. Ena izmed njih so silvesterski krofi.

Potrebujemo:

1,5 dag soli
1,25 kg moka
15 dag masla
10 dag sladkorja
5 dag vanilijinega sladkorja
8 dag kvasa
6 rumenjakov
2 celi jajci
3 dl mleka ali več
0,05 dl ruma
1 naribana limonina lupina

Pri izdelavi kvašenega testa je treba uporabiti svež kvas in dobro moko. Pomembno je, da delamo v prostoru, ki ni ne prehladen ne pretopen, s konstantno temperaturo. Testo pripravimo s kvasnim nastavkom in iz sledečih sestavin: moka, sladkor, maščoba: maslo, margarina ali olje; mleko, sol, jajca, rum, vanilin in naribana limona. Za kvasni nastavek uporabljamo toplo mleko ali vodo. Razmerje med kvasom sladkorjem in moko je 10:1:1 (če imamo 10 dag kvasa, mu dodamo po en dag sladkorja in 1 dag moka). Kvas zdrobimo v lonček, zmešamo z mlekom in sladkorjem, po vrhu potresemo malo moka in pustimo da vzhaja.

V večjo posodo pripravimo moko, vanjo zmešamo sol in sladkor. V drugo posodo damo jajca, začimbe, rum, vanilin, limonico. Mleko zavremo, ga odstavimo, vanj damo maščobo in prilijemo zmešana jajca in začimbe. To in kvasni nastavek zlijemo v moko in mesimo ("klofamo"-stepamo s kuhalnico), da postane testo gladko in srednje trdo. Obdelamo ga v obliki hlebca, položimo v pomokano posodo, pomokamo po vrhu, pokrijemo s toplim prtičkom. Testo se mora dvigniti za 100%.

Vzhajano stresemo na mizo in ga potlačimo, da dobimo ploščo primerne debeline - 3cm. Če se le da, ga ne valjamo. Pokrijemo s prtom in pustimo počivati približno 10 min. Med tem si pripravimo topel pekač, nanj damo pomokan prtiček. Testo izrežemo z obročkom tako, da obroček pritisnemo na testo, ga zasučemo in krof obrnemo na roko. Krofe damo vzhajati na pekač in pokrijemo. Ne preveč vzhajane krofe cvremo v olju, ki naj ima 170 do 180C. V olje pride prva tista stran, ki je bila pri vzhajanju na vrhu. Posode ni potrebno pokriti.

Napake, ki se pogosto dogajajo pri cvrenju:

- če se krof sam obrača, je premalo vzhajan
- če je na krofu svetla lisa, ko ga obrnemo, je preveč vzhajan
- če se olje peni, nismo uporabili olja, ki je primerno za cvrenje, ker vsebuje preveč vode
- če so krofi napiti z maščobo, ima olje prenizko temperaturo, ali pa če krofov ne odcedimo takoj, ko jih scvremo
- če so krofi zunaj temni, v notranjosti pa surovi, je olje prevroče; na hitro ga ohladimo tako, da vržemo vanj olupljen krompir ali korenje
- če krofi nimajo obročka, so premalo vzhajani
- če jih potresemo s sladkorjem v prahu, ko so še vroči, se sladkor prepoji z maščobo

Krofe še tople nadevamo z marelično marmelado.

To je recept našega profesorja, ki nas uči pri praktičnem pouku. Zaupal nam je kako sta s teto prvič cvrta krofe. Eno popoldne sta se "matrala", pozno zvečer so namesto krofov "ratale" miške. Če se bo to zgodilo tudi vam, nikar ne obupajte, saj naš profesor pravi: "Vaja dela mojstra!"

Sladke novoletne praznike vam želiva:

Vesna PODKRAJŠEK
Tatjana TRATNIK

Pri Troštovih v Orešju imajo preko 200 let staro trto

DIŠEČKA VETERANKA

Med naravne znamenitosti, ki jih imamo na Colu, a večine izmed njih sploh ne poznamo, ali pa jih zaradi samoumevne prisotnosti kar spregledamo, spada tudi 200 letna trta dišečka, ki raste pri Troštu v Orešju.

V Colskem časniku sem par zadnjih let objavljajl nekatere podatke in zanimivosti o trti, letos pa nameravam začeto delo dokončati.

Ker mi ni vseeno, da se o uradno drugi najstarejši trti v Sloveniji ve tako malo, sem se v začetku letošnjega leta odločil, da o trti posnamemo televizijsko oddajo, ki bo starko in delo z njo prikazala skozi vse leto. Seveda pa bi bila oddaja brez sodelovanja gospoda Alojza Hrčka, ki je trto pravzaprav odkril, nepopolna. Zato sem ga zaprosil, če bi v njej hotel sodelovati. Z veseljem je privolil in tako je nastalo za 20 minut programa. TV Primorka ga je predvajala sredi oktobra in brez lažne skromnosti lahko rečem, da je oddaja naletela na ugoden odziv gledalcev. Pri snemanju so mi pomagali člani društva Trilek, ter moški pevski zbor Razpotje s Cola. Vsem se za sodelovanje iskreno zahvaljujem.

30 litrov mošta, kolikor sva ga ob letošnji "bandimi" s Silvotom Pračkom, "uradnim kletarjem dišečke", pridelala, je sv. Martin že zdavnaj spremenil v vino in prve analize kažejo, da pridelek ne bo najslabše kvalitete. Z najinih ram pa je odpadla tudi skrb, kako ta pridelek spraviti med ljudi, saj je vipavsko podjetje AGROIND 1894 sredi decembra z veseljem sprejelo ponudbo, da bo prevzelo pokroviteljstvo nad trto in njenim proizvodom. Tako bo dišečka končno le postavljena na mesto, ki si ga s svojo starostjo in dejstvom, da je verjetno edini poznani primerek te vrste, tudi zasluži.

Seveda se postavlja vprašanje, od kod je ta trta prišla v Orešje. Matija Vertovec v svoji knjigi Vinoreja za Slovence navaja

več vrst dišečke, ki je bila včasih precej razširjena po Vipavski dolini in tudi v Brdih, omenja pa jo kot sorto slabše kakovosti in je ne priporoča za razmnoževanje.

Zanimivo je, da je v Oreških Lazih včasih dišečka predstavljala približno polovico vseh trt. Ivan Trošt, lastnik 200 letne dišečke, mi je povedal, da so verjetno vse trte vrste dišečka, ki so rasle po Lazih, izvirale iz ene same, ki so jo klicali Stara trta. Ta trta naj bi imela premer debla kar kakih 15 cm, na žalost pa se je med drugo svetovno vojno posušila. Podatek o debelini trte so mi potrdili tudi drugi starejši prebivalci Orešja. "Stara trta" je bila tako znana, da so o njej vedeli celo prebivalci zelo oddaljenih vasi. Ivan Trošt predvideva, da je to trto kot doto s seboj prinesel prvi Trošt, ki se je kot zet priselil v Orešje s Slapa. Kdaj točno naj bi bilo to, pa mu za sedaj še ni uspelo ugotoviti.

Prihod te trte v Orešje je tako zavrt v tančico skrivnosti, z gotovostjo pa lahko trdimo, da so trto v teh krajih gojili okrog leta 1800, saj nam naš rojak Al. Bajec v zapisu Bitka na Colu med

Avstrijci in Francozi leta 1809 navaja, da so avstrijski vojaki posekali za kurjavo vse sadno drevje okrog hiš, ... in ko tudi tega ni bilo več, so dale svoje "drožje" (drog) in podvlake (podvleči) vinske brajde (latniki), rastoče na preksolnčnem bregu pod vasjo".

Tudi v knjigi Postojnsko okrajno glavarstvo, ki je izšla leta 1889 je na strani 158 zapisano takole: "...Sadjarstvo je pričelo napredovati; osobito se vidi okrog Sanaborja in

pod Orešjem veliko sadnega drevja. Ravno tu raste vinska trta (zadnji kraj od Vipavske doline proti severo - vzhodu), katera daje, dasi bolj kisló, vendar še dobro pijačo".

Nasadi vinske trte, ki so včasih dajali "oreško kislico" so iz Oreških lazov izginili, le tu pa tam se še vidi ob

Gospodar pri trgatvi...

zapuščeni njivi posamezen trs, ki priča tudi o vinogradniški tradiciji teh krajev.

Na koncu pa še par besed o tem, kako je za trto zvedel prof. Hrček. Ivan Trošt je imel kot upravnik Kmetijske zadruge Col veliko stikov z gospodom Ivanom Bajcem, ki je bil v 60. letih direktor Kmetijsko vinarske zadruge Vipava. Med enim od mnogih srečanj je nanese beseda tudi na trto dišečko in na njeno starost. Prav tako pa je imel poslovne stike s Kmetijsko vinarsko zadruzo tudi prof. Hrček. In tako je verjetno izvedel od Ivana Bajca za trto v Orešju. Vse ostalo je v svojem zapisu zapisal prof. Hrček sam.

Čeprav se ob stavku, da na Colu raste trta, prebivalci nižinskih delov Vipavske doline le prizanesljivo nasmihajo, je dejstvo, da raste ena najstarejših vinskih trt v Sloveniji prav na Colu in najmanj, kar moramo storiti je to, da jo obdržimo pri življenju čimveč časa.

In, da jo obravnavamo tako, kot si 200letna starka tudi zasluži.

Lucijan TROŠT

ŽAMETOVKA Z LENTA, REFOŠK IZ ŠEPULJ IN DIŠEČKA S COLA

Lojze Hrček

Zapis je prepisan iz časopisa Nedelo

Prispevek sem posvetil spominu na zaslužnega slovenskega vinogradniškega strokovnjaka in dobrega prijatelja Tita Doberška ob peti obletnici njegove smrti.

Vinska trta lahko doseže visoko starost. To dokazujejo tudi posamezni trsi v vinogradniških območjih po vsej Sloveniji. V stroki izraz vinska trta uporabljamo, ko na splošno govorimo o kulturni rastlini *Vitis vinifera sativa*. Tako označimo plemenito ali žlahtno vinsko trto; cepljeno in necepljeno; ameriško, evropsko, azijsko trto; divjo in domačo; samorodno trto itd. Kadar govorimo o posamezni rastlini vinske trte, pa uporabljamo izraz trs; matični trs, rodni in nerodni trs, rez trsov itd. Ontogenetski razvoj vinske trte, t.j. razvoj rastline od semena oziroma sadike do konca življenja, ima tri obdobja: mladost, zrelost ali polno rodnost in starost. Obdobje mladosti traja pet do deset let, obdobje zrelosti ali polne rodnosti od 20 do 30 let, odvisno od intenzitete pridelovanja grozdja; nato pa nastopi obdobje starosti ali životarjenja, ki traja različno dolgo, tudi do sto ali več let.

Vinsko trto lahko razmnožujemo s semenom (pečkami)

in s cepljenjem (na ameriško podlago). Razmnoževanje s semenom uporabljamo samo pri vzgoji novih sort in drugih raziskovalnih delih. V praktičnem vinogradništvu pride v poštev samo cepljenje, ker se tako lastnosti matičnih trsov najbolj zanesljivo prenašajo na potomce, uporabljamo pa ga šele od propada vinogradov, ki ga je povzročila trsna uš ob koncu prejšnjega stoletja. Zelo stari trsi, o katerih pišem v tem prispevku, niso cepljeni, ampak živijo na svojih koreninah.

Da trsna uš ni napadla in uničila korenin teh trsov, moramo pripisati dejstvu, da ta škodljivec ne gre rad v peščeno zemljo, v kakršni raste na primer lentska žametovka. Pri drugih trsih se to ni zgodilo zaradi specifičnih in neugodnih razmer na njihovih rastiščih (v Dutovljah na Krasu in na Colu na Vipavskem).

Krajev, ki se ponašajo s častitljivo starostjo trsov, pri nas ni prav veliko. Najbolj znana je seveda lentska žametovka v Mariboru, vendar je bilo v zadnjih letih odkritih kar precej trsov, ki naj bi ji konkurirali tako po debelini debla kot obsegu nadzemnega dela. Žal pa gre večinoma za močno rastoče samorodnice (izabelo), ki so prišle k nam med prvo obnovo vinogradov konec prejšnjega in v začetku tega stoletja. Zato jih seveda še zdaleč ni mogoče primerjati z navedenimi in do danes registriranimi starimi trsi.

LENTSKA ŽAMETOVKA V MARIBORU

Lentska žametovka prednjači predvsem po starosti. Mogoče bo postala celo svetovna rekorderka, saj je bil predlog za sprejem v Guinnessovo knjigo rekordov poslan v London že pred leti.

Ime žametovka je za to sorto uradni naziv, saj jo pod tem imenom pozna uradni trsni sortiment za RS. V strokovni literaturi najdemo zanjo tudi številne sinonime, odvisno od vinogradniških območji, v katerih jo gojijo (žametasta, žametna črnina; kavčina, modra kavčina). Kar precej dolgo pa se je obdržalo ime žametna črnina, in sicer vse dokler niso enologi izraz "črnina" določili za označbo zvrsti rdečih vin (metliška črnina, gorjanska žrnina, kraška črnina).

Po ampelografskem opisu vinske trte je žametovka sorta, ki jo po izvoru štejemo med sorte iz črnomskega bazena (*Proles pontica*). Mnogi jo uvrščajo med naše samonikle ali udomačene sorte, najbolj razširjena pa je v posavskem vinorodnem rajonu. Dozoreva pozno in je po kakovosti značilna "masovnica", daje dobro kiselkasto rdeče vino. Uporabljajo jo predvsem pri pridelavi rdečih zvrsti vin, kot so metliška črnina, bizeljsko rdeče in dolenski cviček. Častitljivo lentsko žametovko spremljam še od predvojnih časov. V neposredni bližini - v Pristanu ob Dravi, kjer so privezovali flosarji, je imela moja sestrična Zofka Mencinger gostilno. Starejši Mariborčani se te

gostilne zagotovo spominjajo. Ko sem leta 1939 nastopil svoje prvo službeno mesto na takratnji Vinarski in sadjarski šoli v Mariboru, sem večkrat zahajal v Pristan. Takrat mi je pritegnil pozornost star trs, razpeljan na sosednji hiši. K njemu sem se tudi pozneje v povojnih časih večkrat vračal, kadarkoli me je pot zanesla v Maribor in ko moje sestrične in njene gostilne že davno ni bilo več v Pristanu.

Ko sem nekoč na obisku pri direktorju Vinaga v Mariboru videl na steni njegove pisarne upodobljen Maribor iz 17. stoletja in na tej sliki tudi trs ob neki hiši na Lentu, sem na Zavodu za spomeniško varstvo v Mariboru povprašal o tej sliki. Izvedel sem, da gre za reprodukcijo najstarejše upodobitve Maribora neznanega avtorja iz leta 1680 - izvirnik je zdaj v graškem muzeju. Pomislil sem, morda pa je zdaj še živeči trs, na hiši v Vojašniški ulici 8, identičen naslikanemu. Zato sem leta 1972 organiziral sistematično ugotavljanje starosti lentskega trsa. Pomagal mi je pokojni prof. dr. Rihard Erker z gozdarskega oddelka Biotehnične fakultete v Ljubljani. Prof. Erker je z metodo sondaže (izvrtka) strokovno po letnicah ugotovil, da je bila takrat rastlina stara najmanj 350 let, morda tudi 400let, vendar tega zaradi strohnele sredine stržena (v obsegu nekaj centimetrov) ni bilo mogoče natančno ugotoviti. Pri jemanju vzorcev za laboratorijsko ugotavljanje starosti lentske žametovke je poleg pisca tega prispevka sodeloval tudi zastopnik Zavoda za spomeniško varstvo v Mariboru Mirko Šoštarčič.

Dolgo smo bili sila previdni pri trditvah, da je naša žametovka najstarejši trs na svetu. V strokovni literaturi smo namreč zasledili podatek, da raste ob zidu kolonske zgradbe blizu Bozena v Gornjem Poadižju v Italiji morda najstarejši trs v Evropi. zanj so trdili, da je dokumentirano posajen v letu 1601, za našo žametovko pa natančnega datuma sajenja seveda nimamo. Vendar po naknadno prejetih informacijah omenjeni trs v Italiji ne živi več. Vso dokumentacijo o opravljenih strokovnih meritvah starosti je uradno potrdila tudi Biotehnična fakulteta v Ljubljani na prošnjo mariborske občine v zvezi s postopkom za razglasitev lentske žametovke za najstarejši trs na svetu.

Z občinskim odlokom je bila leta 1981 mariborska žametovka imenovana za naravno znamenitost. Svoje mesto je našla tudi v knjigi P. Skoberneta *Sto naravnih znamenitosti Slovenije*, ki jo je izdala Prešernova družba leta 1988. V publikaciji J. Curka *Viri za gradbeno zgodovino Maribora do 1850* najdemo na strani 96 reprodukcijo prve upodobitve hiše v Vojašniški ulici 8. Posnetek te hiše iz 19. stoletja je prikazan v knjigi, ki sta jo napisala Marčenost in Kovačič leta 1934. Vsa dokumentacija je na voljo v arhivu Pokrajinskega muzeja v Mariboru.

Takoj po približni ugotovitvi starosti lentske žametovke sem Višjo agronomsko šolo v Mariboru zaprosil, naj prevzame patronat nad tem trsom. Šola je nalogo sprejela

in študentje so pod vodstvom prof. dr. J. Colnariča za trto skrbeli več let. Pozneje sta odgovornost zanjo prevzela inž. S. Matekovič in mag. T. Vodovnik s Kmetijskega zavoda v Mariboru, nato pa mag. T. Zafošnik, ki že vrsto let vodi vsakoletno trgatav kot neutrudni in zagnani oskrbnik (mestni viničar). Varuh te kulturne in naravne znamenitosti štajerske prestolnice je vsakokratni mariborski župan. Kako so Mariborčani ponosni na lentsko stanko, dokazuje že tradicionalna vsakoletna oktoberska trgatav. Letošnja je bila že deveta, prvo pa so pripravili leta 1987. Prireditelj, ki privablja na tisoče Mariborčanov in povabljenih gostov, vselej spremlja bogat kulturni program.

Dosežena sladkorna stopnja grozdja ob trgatvi znaša v povprečju od 15 do 17 odstotkov, odvisno od vremenskih razmer v posameznih letih. Vinifikacija je zaupana vinski hiši Vinag. Vino ustekleničijo v 2,5 - decilitrske stekleničke, ki jih je oblikoval naš znani umetnik Oskar Kogoj. Vsako leto tako napolnijo sto in več stekleničk, ki so seveda svojevrstna dragocenost.

Med povabljenici na trgatav so vselej tudi župani občin iz naših znanih vinorodnih območij. Na dosedanjih trgatavah so prejeli cepič oziroma sadiko stare žametovke, ki naj bi jo posadili v svojem kraju. To mariborsko darilo so doslej dobili župani Ljubljane, Pesnice, Ptujja, Kopra, Novega mesta, Metlike, Gornje Radgone in celo avstrijske Lipnice.

STARI REFOŠK V ŠEPULJAH NA KRASU

V letu, ko sva s prof. Erkerjem ugotavljala starost mariborske žametovke, sva se ukvarjala tudi s trsi refoška (teranovke) na Krasu, na vinogradniški domačiji Toneta Turka v Šepuljah. Meritve so bile opravljene po isti metodi, kot pri lentski žametovki. Pri Turkovih sva vzela vzorce pri treh starih trsih, za katere je šel glas, da so dosegli visoko starost. Naj povemo, da je o največjem in tudi najstarejšem trsu na Krasu pisal že M. Wrabr v *Proteusu* leta 1971. Rasel je v Velikem Dolu pri Dutovljah in je leta 1929 končal svoje življenje. Pripadal je teranski sorti "repačka", ki je dajala grozde z dolgimi peclji. Navrgla je do 500 kg grozdja na leto. Rezultati meritev Turkovih refoškov so pokazali, da so imeli takrat okrog 180 let. Zdaj bi jim torej lahko prisodili več kot 200 let. Ko sem pred kratkim obiskal Turkovo domačijo v Šepuljah, sem ugotovil, da trsi še kar dobro kažejo, vendar letos zaradi septembrske toče niso dali zadovoljivega pridelka. Turkova domačija sicer slovi po izvrstnem teranu. Toda gospodarja Toneta ni več med živimi. Domačijo zdaj vodita hčerki Duša in Anamarija, ki sta na svoje dvestoletne trte zelo ponosni. Verjetno pa Turkovi stari refoški niso edini in bi na Krasu še lahko našli kakšnega podobne starosti.

STARA DIŠEČKA S COLA

Tudi ugotavljanja starosti trsa dišečke pri Ivanu Troštu v Orešju na Colu nad Ajdovščino sega v sedemdeseta leta. Pri Troštovih na nadmorski višini 590 m raste v tri krake razvejani trs, ki da v dobrih letinah tudi prek sto kilogramov grozdja. Meritve so pokazale, da ima dišečka zagotovo več kot 180 let, zdaj torej že več kot 200 let.

Dišečko, nekoč na Vipavskem zelo razširjeno sorto vinske trte, omenja že znameniti vipavski rojak Matija Vertovec, pisec prve slovenske strokovne knjige o vinogradništvu (Vinoreja za Slovence), ki je izšla leta 1845. Te sorte, ki je imela v tistem času več različic, sicer ne šteje med najbolj žlahtne. Ker ima njeno vino značilno aromo, ki močno izražena ni preveč zaželena, Vertovec ne priporoča širjenja te sorte, čeprav dodaja, da se lahko v ugodnih letinah in dobrih legah v grozdju nabere precej sladkorja. Četudi ne navaja izvora te sorte, je iz obraslosti lista mogoče slutiti, da je podobno kot mariborska žametovka prišla iz daljnih krajev črnomskega bazena. Na naš predlog je ugledna vipavska vinska klet prevzela

patronat nad častitljivo colsko dišečko, ki je verjetno najstarejši trs na Vipavskem in si upravičeno zasluži, da ji vinogradniški strokovnjaki namenijo vso pozornost in opravijo potrebne raziskave. Gospodarju Ivanu Troštu in njegovemu sinu Lucijanu pa gre vse priznanje za skrb in nego mogočnega trsa, ki tako kljubuje vsem tegobam na neugodni mikrolokaciji.

Ob koncu prispevka o starih trsah vinske trte na Slovenskem, naj povem še tole: s tem ko namenimo starim trsom vso dolžno pozornost, se obenem oddolžujemo vinski trti in našemu vinogradništvu, ki zdaj preživljata težke čase. Govorimo in pišemo namreč v glavnem samo o vinu in njegovem trženju, bolj malo pa o vinski trti in vinogradih. Medtem ko imamo z vinskim zakonom kolikor toliko urejeno problematiko končnega izdelka - vina, razen pri pridelavi trsnega sadilnega materiala, v vinogradništvu nimamo nobenih zakonskih regulativov. Zdaj, ko obnova vinogradov pri njihovem vsesplošnem pešanju stagnira in sploh ne vemo, koliko vinogradov pravzaprav še imamo, je naše vstopanje v razvito Evropo tudi na vinogradniškem področju, milo rečeno, vprašljiva.

ZANIMIVOSTI O GRADU TRILEK

TRLEK

S svojo pomembno strateško lego je Col, ali kakor se je naselbina na tem mestu imenovala, skozi stoletja pogosto menjal gospodarje, saj se je vsak pomembnejši vojskovodja zavedal pomembnosti najkrajšega in najlažjega prehoda iz Padske v Panonsko nižino. In povsem normalno je, da je za vsemi temi, včasih tudi ogromnimi vojskami, ki so se valile skozi ta kraj, ostalo kaj, kar priča o njihovi navzočnosti. Na nas pa je, da poizkusimo te sledove časa poiskati in jih primerno predstaviti. Prav s tem namenom smo letos na OŠ Col zbrali skupino učencev, ki si je zadala nalogo, da bo čimveč tega materiala zbrala in ohranila zanamcem. Med učenci poizkušamo razviti zavest, da vse, kar je staro, ni nujno tudi slabo in za odmet, saj se prav skozi te predmete kažejo naše korenine, naša prisotnost na tem prostoru. Navdušenje med učenci je veliko, pa tudi prvi rezultati našega dela so že vidni.

Kot prvo nalogo smo si zadali, poleg izobraževanja na področju zbiranja zgodovinskega gradiva, popisati, orisati in prefotografirati trenutno stanje v gradu Trilek (Stari grad). K tej odločitvi je najbolj prispevalo dejstvo, da se grad, predvsem del ki se nahaja vzhodno od vhoda v grad (del proti Colu), nahaja v takem stanju, da je verjetno le še vprašanje časa (mogoče nekaj let), kdaj se bo zidovje zrušilo. S popisovanjem stanja gradu smo nekako na sredini, veliko pa nam nagaja slabo vreme. Ampak če bo šlo vse po sreči, si bodo prebivalci Cola lahko ogledali zbrano gradivo in maketo gradu že ob koncu šolskega leta. Seveda ob slabem vremenu naša ekipa ne počiva, saj se je jama na igrišču pokazala kot zelo obetajoče nahajališče za sedaj predvsem kosov keramike in množice kosti, nekatere najdbe pa kažejo na to, da se v kubičnih metrih materiala, ki ga učenci z veliko zagnanostjo spravljajo iz jame, lahko skriva tudi kaj bolj senzacionalnega. Ampak naj bo to zaenkrat še naša skrivnost. V sklop prizadevanj, da bi zgodovino Cola čimbolj osvetlili, sodi tudi spodnji zapis, ki ga je napisal domačin Al. Bajec, objavljen pa je bil v reviji Mladika l. 1929. Da je ta zapis sploh objavljen v Colskem časniku, pa ima največ zaslug gospod Stane Bačar, ki je zapis v svoji bogati knjižnici našel in nam ga rade volje odstopil. Iskreno: HVALA.

Lucijan TROŠT

BITKA NA COLU MED FRANCOZI IN AVSTRIJCI LETA 1809

Al. BAJEC

V sedanji Julijski krajini, tam, kjer se družijo zapadna stran gozdnate planote, Hrušica, z vzhodnim delom takisto obrasle Trnovske planote, je gorsko sedlo, ki je bilo že v najstarejših časih za prehod iz Vipavske doline na vzhod proti Ljubljani, a na sever proti Idriji. Tu je na 610 m nadmorske višine vas Col, s starejšim imenom Podvelb, a po zasedbi so Italijani kraju izpremenili ime v uradni Zolla.

Svet tu jako strmo pada proti jugu v Vipavsko dolino, na ostale strani od vasi pa se vrste večji in manjši hribi, kateri so večinoma porasli z bukovim in jelovim gozdom. Po zaprtih dolinah med temi hribi pa so raztreseni posamezni kmečki domovi.

Že ob Valvasorjevem času je gospodovalo na tej planoti dvoje plemiških rodovin.

Nekoliko pred vasjo, ob državni cesti, vodeči iz Ajdovščine na Col, stoji prav ob cesti skromno poslopje s četverovoglatim stolpom. Dandanes ga imenujejo tamkajšnji domačini "Stari grad", a s pravim imenom "Trlek" (nemško: Trileck) so ga imenovali stari možje v mojih otroških letih, ko so si pripovedovali razne zanimivosti o nekdanji tako mogočnih Abramsbergih, zadnjih lastnikih "Trleškega gradu".

Valvasor ima za ta grad tudi ime "Podkraj", a tega imena ne rabi nikdo več za grad, ampak se zove s tem imenom vas, ki je uro hoda od tu oddaljena ob cesti čez Hrušico. Ker je ta vas v l. 1828 in 1864, torej dvakrat, pogorela, je zgorel tudi arhiv tamkajšnjega župnišča in s tem nam je vsak natančnejši pogled v prošlost te vasi zabrisan.

Trleški grad so imeli ob Valvasorjevem času v oblasti plemenitaši z imenom Trlek (Trileck). Tem je sledila v posesti gradu rodovina plemenitih Abramsbergov. Ta rod je bil lastnik gradu Trlek do poslednjih časov, kajti zadnjih dveh članov, brata in sestre, ki sta živetarila v tem gradu, se še pisec spominja iz svojih otroških let. Grajska gospodična je jako priletna umrla in pokopali so jo na Colu. Njenega osamelega brata, starega in siromašnega, je vzel k sebi v Vipavo tedanji vipavski dekan, kanonik Jurij Grabrijan, ga vzdrževal do njegove smrti in ga tudi tam pokopal.

Po odhodu zadnjega Abramsberga je grad Trlek prazen in zapuščen. Zidovi pokajo in se počasi podirajo. Četverovoglati in s škrlom kriti stolp stoji še samozavestno ob cesti, kakor zamišljen v preteklost.

Razen plemenitih Abramsbergov so gospodovali na Colu tudi baroni Flachenfeld. Valvasor omenja vas Podvelb (nter dem Gewolbe) v tretjem zvezku dela "Ehre des Herzogthums Krain", kjer ima tudi sliko graščine baronov Flachenfeldov. Leva (severna) stran se je ohranila do današnjega dne prav taka razen strehe. Nekdanja graščina baronov Flachenfeldov je sedaj ločena v dve popolnoma samostojni hiši. Potem ko je zadnji Flachenfeld nekako v sredini osemnajstega stoletja zapustil vse svoje imetje za ustanovitev kuracije na Colu, služi od tedaj desna (južna) stran graščine za župnišče. Leva (severna) stran graščine pa je bila za gospodovanje Flachenfeldov pristava, v kateri je bila graščinska gostilna. Za graščino ob cesti pa je bil velik gostilniški hlev za prenočevanje tovarne in vprežne živine.

Obe sedanji ločeni hiši sta na Valvasorjevi sliki združeni v eno samo celotno poslopje, pokrito z jelovimi kalanicami (skodlami). Ti poslopji veže mogočen obok, pod katerim vodi cesta proti Ljubljani. Po tem oboku je dobila graščina in ves kraj ime "Podvelb".

Da pa je ta kraj izgubil svoje prvotno ime Podvelb in ga zamenjal z nemškim Zoll (Col), nam bo jasno, ako povem, da so pri omenjeni graščini pobirali carino. Baš pred graščino dela cesta, ki vodi iz Vipavske doline, razpotje. Skozi graščinsko poslopje vodi ena veja čez Hrušico proti Ljubljani, a na levi proti severu proti Idriji. Cesta iz Vipavske doline proti vzhodu čez Hrušico je znana že iz rimskih časov.

Ker je vodila skozi graščino pod obokom, je to ugodnost izrabilo carinsko oblastvo; v imenovanem oboku so bile vdelane mogočne železne kljuge in obročki, kamor so obešali veliko tehtnico (rimsko vago), zapeli za vsako kolo voza po en kavelj tehtnice in tako stehali naloženi voz.

Da je nekdanja graščina danes razdeljena v dve poslopji, je vzrok pač ta, da se je starinsko zidovje jelo ob straneh oboka umikati, obok pa je jel pokati in ga je bilo treba podreti in z njim vred ves srednji del poslopja nad obokom. Desna stran, ki je sedaj župnišče, je bila tudi v slabem stanju; zato so jo pred nekaj leti predelali in na tem mestu zgradili manjše župnišče, a leva (severna) stran pa stoji še taka, z istimi in toliko okni, kakor jo kaže Valvasorjeva slika.

Ne daleč od Flachenfeldove graščine, nekoliko proti jugu, je stala ob Valvasorjevem času kapelica, posvečena sv. Leonardu. Ko so Flachenfeldi zamrli, so ustanovili iz njih zapuščine kuracijo. Imenovano kapelico so povečali in ji spredaj prizidali stolp, kateri ima na nekem kamnu vsekano letnico 1759.

Razen razpotja proti severu in vzhodu vodi tudi pot proti zapadu na Trnovsko planoto.

Ko smo nekoliko spoznali kraj, naj opišem dogodke in bitko na Colu, kakor so mi jo opisovali očividci.

Med temi je bil tudi moj stric, ki je bil rojen l. 1800 in je torej imel ob času francoskega navala devet let, a doma je bil baš iz omenjene graščinske gostilne. Razen strica je bilo še nekaj drugih pripovedovalcev, izmed katerih je bil eden rojen celo l. 1797.

Generalni major Kalmassy se je namreč s svojim oddelkom (bili so slunski graničarji) nameraval 15. maja 1809 iz Idrije preko Ajdovščine združiti z glavno avstrijsko armado, ki se je pred Francozi umikala proti Ljubljani. Dobil pa je ukaz, naj se ustavi pri Podvelbu, kjer se je 16. maja že utaboril en francoski polk.

Avstrijsko vojaštvo je bilo pač tako kakor splošno vojaštvo po dolgotrajnih vojnah. Vojaki so zasedli hiše in hleve do zadnjega kotička, a kar jih ni moglo pod streho, so se utaborili na prostem. "Cesarskemu" vojaku je vse prav prišlo, bodisi živež, obleka, orodje, seno, slama, drva itd. Jemali so vse s silo, plačali pa nič.

Da se kmetje ognejo nadlegovanju, so zapuščali drug za drugim svoje domove, pobravši pri odhodu živeža in obleke, kar je mogla vsa družina nesti. S seboj so gnali tudi živino, kolikor je še niso pobrali vojaki. Begunci so šli v bližnje hribovske gozde, kjer so se zatekli k posameznim kmetom, ki so imeli po teh samotah poredko raztresene domove.

Kot posebno ugodno skrivališče za živino je veljala "Črmaževa dolina" za Križno goro, ki je dobila svoje ime po tamkaj rastočem zelišču črmaž (čemaž - *Allium ursinum*).

Iz nekaterih hiš so se ljudje kar vsi do zadnjega izselili in pri odhodu zaklenili vrata vsaj do nekaterih prostorov. Vojaki so takoj odprli vsa vrata in zasedli hišo. Ko pa so pošla drva za kurjavo, so snemali vrata in okna, trgali podove ter sekali grede in netili za potrebo in za zabavo; ko so potekle tudi te zaloge, je prišlo na vrsto sadno in drugo drevje v bližini hiš, in ko tudi tega ni bilo več, so dale svoje "drožje" (drog) in podvlake (podvleči) vinske brajde (latniki), rastoče na preksolnčnem bregu pod vasjo.

Nekateri stari, bolehnii in nadležni ljudje so se odločili vendar rajši prenašati nadlego vojaštva, kakor pa potikati se brez hrane in strehe po strmih gorskih hostah; zato so ostali doma in varovali hišo. Ti varuhi so se kmalu do dobra seznanili z vojaki in tako znanje je kmalu uredilo še zadosti dobre razmere med domačini in vojaštvom.

Ako je bil domačin le toliko pri moči, da je hodil, tega so primorali, da jim je kazal pota na razne kraje. Bolehni ljudje pa so imeli še dokaj miru, in marsikateri je bil deležen celo juhe in mesa iz velikih vojaških kotlov.

Ker pobegli kmetje niso mogli pobrati s seboj vsega živeža, je skušal vsakdo pred odhodom skriti svoje stvari, kamor je mogel. Ko so vojaki kje na novo došli v hišo, so takoj vsestransko skušali dognati, ni li kje kaj skritega, kar bi bilo zanje. Preiskava se je začela navadno na ta način, da so trkali s puškinimi kopiti ob pod in ob stene. Če so udarci izdajali skrito votlino, so takoj razkopali steno na onem mestu, iz poda pa so odtrgali po par žaganic. Slične preiskave so se godile po hlevih, skednjih, kaščah in kletih.

Kako in kam skriti, da bo res na varnem, s tem vprašanjem si je belil glavo marsikak gospodar. Suha svinjina, bohi (špehi), sir, razno zrnje so bile te vrste blago.

Slednjič so po dolgem razmišljanju modri možaki vendarle prišli na pametno misel, kam skriti dragoceno blago, da bo res varno pred sleherno uimo. Skrivaj so znesli ponoči vse te dobre reči v cerkev na podstrešje, kajti njihov sklep je bil jako logičen: v cerkvi ni miši, torej tudi mačka ne bo imela tamkaj kaj iskati, vojak pa gre v cerkev le za parado, in še takrat navadno prisiljeno.

Tako se je nabrala na podstrešju colske cerkve v nekaj nočeh obilna zaloga izbranih najboljših živil, izročeni v varstvo cerkvenemu patronu sv. Leonardu.

Pred župniščem so goreli ognji, nad katerimi se je v velikih kotlih kuhalo meso in riž. Očividec teh dogodkov, sedaj pokojni stric, je kot živahen deček tekal z mlajšim sedemletnim bratom in drugimi vaškimi tovariši, kar jih je bilo še doma, med vojaki od ognja do ognja, radovaje se vojaškega vrvenja.

Cerkvena vrata je cerkvenik prav skrbno zaklepal, posebno odkar so odšli zadnji kmetje iz vasi, saj je dobro vedel, kaj je na cerkvenem podstrešju. Toda kljub svojemu prizadevanju jih je našel nekega dne do kraja odprta, ključavnico pa tako pokvarjeno, da se sploh ni dalo več zapreti. Od onega dne pa so se pojavljali v vojaških kotlih med rižem obilni kosi prevojene svinjine, a posebno so se odlikovali ogromni kosi bohov, ki so s svojim prijetnim in tako domačim vonjem dečkom razodevali, da je to blago pristno domažega izvora.

Sedaj pa okrenimo pogled na bojišče v Italiji, kjer so se morali Avstrijci umikati Francozom. V noči od 30. aprila do 1. maja 1809 so se morali Avstrijci umekniti za reko Piave. Deveti armadni oddelek, pod poveljstvom grofa Gyulaia, se je umeknil na Kranjsko ter se utaboril v okopih na Golem vrhu (med Senožečami in Razdrtim), v Podvelbu, Logatcu in Ljubljani. Od Gorice pa so se pomikali proti Vipavi Francozi. Od Ajdovščine se je podal sovražni oddelek po cesti, ki vodi preko strmega pobočja zadnjega odlomka čavenskega pogorja v enakomernem strmem klancu v Podvelb. Tu namreč se konča čavensko pogorje s svojim zadnjim vrhom, z imenom Kovk, ki meri 964 m nadmorske višine in pada

s svojim južnim, težko pristopnim pobočjem strmo v Vipavsko dolino, a na nasprotni (severni) strani je to pogorje dokaj položno in podaljšano v planoto.

Ko so prebivalci za Kovkom videli, da se zbira v Podvelbu cesarska vojska, so vedeli, da bo boj. Vsi pa so bili tudi enega mnenja, da, če že mora biti boj, naj bo le kolikor mogoče daleč od njihovih koč, za kar se jim je zdel četudi nekake pol ure od njih oddaljeni Podvelb, vendarle mnogo preblizu. Dogovorili so se in šli na Kovk. Tu so si nabrali debelega kamenja in z njim sklenili sprejeti Francoze.

Na cesti iz Ajdovščine so se jele prikazovati prve patrole Francozov, a s Kovka se je jelo valiti kamenje, kar je sovražnika takoj ustavilo. Francozi so začeli streljati na gorski rob, odkoder se je valilo kamenje, a kmetje so plegli na tla, da tako zavarujejo svoje glave pred francoskimi krogli, kamenje pa so porivali čez rob z nogami.

Francozom se ni zdelo vredno in tudi ne potrebno, nadalje preiskovati, kdo in kolik je sovražnik, ki jih je sprejel s kamenjem, odločili so se takoj za drugo pot, kjer se jim ni bilo bati kamenja.

Nad Šturjem, vzhodno od Ajdovščine, je pobočje čavenskega pogorja, jako položno, posebno pa tam, kjer se je bil kos hriba odkrušil proti koncu osemnajstega stoletja in se razvalil po pobočju daleč v nižavo. Od takrat se zove ta kraj "Podrta gora". Preko te groblje je šla francoska vojska, kolikor je bilo namenjene za Podvelb.

Najbližji goli in kameniti holm nad vasjo se imenuje "Vrhu Drag", ker je namreč dobil ime po bližnjem dolu "Drage", ki se razprostira proti zapadu od vasi. Sklepajoč po stričevem pripovedovanju, so se Avstrijci vendarle bolj brigali za dobro menažo, kakor pa za sovražni napad, kajti v Dragah so zadonele vojne trobente, nastal je šum med vojaki, francoske puške so pokale, ko so se Avstrijci šele pripravljali za boj. Preko "Vrha Drag" so frčale svinčenke na Avstrijce, ki so začeli tudi sedaj krepko odgovarjati.

Moj pripovedovalec je pobegnil v najvarnejše zatočišče, namreč k materi v kuhinjo, ki je v pritličju in dokaj v zemlji, kjer ni bilo nevarnosti pred svinčenkami. A v prvem nadstropju pa se je slišalo žvenketanje stekla t^z oken in udarci svinčenk, ki so se odbijale od sten.

Kmalu so začeli v gostilno znašati ranjence. Ker so Francozi vedno huje pritiskali od zapada, so se jeli Avstrijci polagoma umikati. Poprej tako prešerni vojaški kuharji so postali pohlevni. Na dano povelje so začeli po vrsti prevračati kotle, mastna juha je tekla kar po cesti, meso in riž pa so si bližnji vojaki v največji naglici nakladali v krušnjake, nato pa zbežali, kolikor je kdo mogel.

V tem velikem hrupu so avstrijski vojaki bežali drug za drugim, a namesto njih so jeli prihajati v gostilno francoski oficirji. Francoski sanitejci so sedaj nosili v gostilniško sobo, v vežo in po lesenih stopnicah v gornjice ranjene vojake, katere so obvezovali francoski zdravniki.

Med drugimi so prinesli v gostilniško sobo višjega francoskega oficirja. Bil je močno obstreljen, zato mu je bilo treba sezuti škornje.

Ko so ga vojaki sezuvali, se je jel usipati srebrn denar izza bot. Tudi je bil opasan z usnjatim pasom, v katerem je nosil srebrni denar. Tedaj so morali vsi domači zapustiti gostilniško izbo, pridržali pa so si le sedemletnega dečka. Ta je pobiral po izbi raztreseni denar in ga znašal Francozom.

Medtem je zunaj popolnoma utihnil bojni hrum. Cesarski so v neredu bežali čez Žarivše (bližnji holm na vzhodni strani) in dalje preko Hrušice. Sedaj so zasedli francoski oficirji vse prostore v gostilni "pri Severjevih".

Gostilničarka, mati mojega pripovedovalca, je šla pogledat v gornje prostore, da vidi, kakšne so sobe po boju. Skozi okna je priletelo toliko francoskih krogel, da je gospodinja napolnila z njimi plavne neške (neške, s katerimi se polje žito).

Poleg gostilne čez cesto smo že omenili velik gostilniški hlev, tu so po tleh na slami ležali v vrstah drug poleg drugega ranjenci, katere so znašali tu sem francoski sanitejci.

Mrtve pa so pokopavali deloma pri stari cerkvi na pokopališču, bolj oddaljene pa v Dragah.

Bitka pri Podvelbu se je začela 17. maja zjutraj ob 6. Avstrijci so se morali umekniti francoski vojski, ki ji tudi na bolj ugodnem ozemlju - pri Podkraju - niso mogli kljubovati.

Z novimi gospodarji je bil narod kmalu zadovoljen. Ljudstvu je bil posebno všeč red in dostojno vedenje vojaštva. Tudi so bile francoske čete sestavljene po večini iz mladih, krepkih in zdravih ljudi, medtem ko so avstrijsko vojsko sestavljali poleg komaj godnih mladeničev že zreli možje z upognjeno hrbtenico (deželni brambovci) in s početki sivih las ali pa že s plešo na glavi, kajti Avstrijci so oni čas služili najmanj po štirinajst in še več let v vojski. V vojsko pa so ga potegnili s sedemnajstim, a tudi osemindvajsetim letom; v vojnem času se pa tudi teh mej niso držali.

Ker francoski vojaki niso kradli, temveč skušali na lep način dobiti od ljudstva vse, kar so potrebovali, je to vplivalo jako blagodejno na narod. Posebno je bilo ljudem všeč, da je bil francoski vojak pripravljen vsako uslugo plačati z denarjem, česar bi bili pri Avstrijcih zastonj iskali.

Francozi so ostali do oktobra 1813 na Colu. Vse preuredbe v francoski Iliriji so točno opisane v Zgodovini slovenskega

naroda (dr. J. Mal), ki jo je izdala Mohorjeva družba.

Za sklep omenimo, da se je francoska vojska dobro branila, preden je umeknila iz Ilirije. To nam priča kamenit spomenik, stoječ pri veliki romarski cerkvi Marije Device v Logu sredi vipavskega polja. Spomenik predstavlja madžarskega huzarja z imenom Paul Rostaš, ki je na tem mestu pokopan. Iz nemškega in madžarskega napisa na spomeniku je razvidno, da je junak zadrževal na cesti od Vipave (Trga) proti Ajdovščini dne 3. oktobra l. 1813 šestdeset pešcev in sedem konjenikov v četrto ure trajajočem boju. Kljub mnogim ranam ni odnehal. Slednjič ga je vendarle sovražni vojak, skrit za neko stavko koruzne slame na bližnji njivi, tako dobro zadel, da je junaški huzar omahnil s konja in izdihnil. Pogrebci so ugotovili, da je bil pokojnik zadet od tridesetih krogel, toda smrtonosna je bila le zadnja.

SKUPNOST VZAJEMNE POMOČI. KAJ VEMO O NJEJ?

STARI LJUDJE V SLOVENIJI DANES IN JUTRI

Danes ...

Danes je v Sloveniji vsak deveti prebivalec starejši od 65 let. Po kvalifikaciji Združenih narodov, je narod z več kot 10% prebivalstva nad 65 let zelo star. Slovenija je torej tudi po starosti prebivalstva enaka vsej razviti Evropi.

Nad 65 let starih je pri nas skoraj 220.000 ljudi, nad 60 let pa 320.000. V domovih za stare je okrog 10.000 starih ljudi, to je 5%. Enak delež starih je po domovih tudi drugod po razviti Evropi.

Naši domovi za stare so lepi, večinoma novi ali obnovljeni. V njih so prehrana, čistoča, toplota, zdravstveno varstvo in nega ter druge materialne razmere na visoki evropski ravni. Tudi stari v domačem okolju imajo s svojimi pokojninami, s socialnimi podporami, patronažno oskrbo in s skrbjo svojcev tako visok materialni standard, kakor ni bil nikdar doslej v naši zgodovini.

Kaj moramo še reči?

Današnji stari ljudje so tako osamljeni, kakor niso bili nikdar v naši zgodovini. Njihovo življenje je odrezano od srednje in zlasti od mlade generacije, tako da ji ne morejo posredovati svojih življenjskih izkušenj, svojih čustev... "Starost ne prihaja sama," pravi slovenski pregovor; s seboj prinaša bolezni in druge tegobe. V današnjem svetu, kjer vlada le mladost, lepota, uspešnost, moč..., se osamljenost in tegobe starih tako kopičijo, da ljudje ne doživljajo smisla starosti in jih pogosto napade zlovešča bivanjska praznота.

Če seštejemo visok materialni standard in nizek duševni, medčloveški in bivanjsko - duhovni standard današnjih starih ljudi, je rezultat zelo nizka kakovost življenja sodobnega starega človeka pri nas.

Jutri...

Jutri - to bo čez deset, dvajset let, ko bo postala stara naša, srednja generacija.

Tedaj bo starih ljudi 100.000 več, kakor jih je danes, ker je sedanja srednja generacija najštevilnejša.

Tedaj bo srednja generacija veliko manjša, kakor je današnja, saj se danes rodi letno za tretjino manj otrok,

kakor se jih je takrat, ko se je rojevala današnja srednja generacija.

Takrat bo za staro generacijo veljal slovenski pregovor, da bo tako ležala, kakor si bo sedaj postlala.

Zato se moramo ljudje srednjih let pripraviti na svojo starost.

Sedaj je pravi čas, da vpeljemo mrežo prijateljskih skupin starih za samopomoč - te nadomestne družine za stare ljudi, da ne bodo osamljeni, bivanjsko izgubljeni. Da ne bomo prepuščeni na milost in nemilost srednji generaciji, ki nas bo morala materialno preživljati; da ne bo turistična agencija - v želji po našem denarju za potovanje edina, ki bo trdila, da je "tudi starost lahko lepa".

Kar naredimo za smiselno starost današnjih starih ljudi, je priprava na našo lepšo jutrišnjo starost.

Zapis je vzet iz Zbornika skupin starih za samopomoč l. 1995.

dr. Jože RAMOVŠ

PREDSTAVITEV DELOVANJA AJDOVSKO - VIPAVSKE SEKCIJE

Zametek mreže skupin v Vipavski dolini predstavlja 11 skupin starih za samopomoč, še 6 skupin pa je v ustanavljanju.

Prva skupina je nastala decembra 1990 in je bila do aprila 1993 edina. V letu 1993 so nastale štiri skupine, prav toliko še v letu 1994. V letu 1995 pa jih bo, skupaj s tistimi, ki so tik pred začetkom delovanja, nastalo osem. Vanje je vključenih 200 ljudi.

Kdo in kaj omogoča nastajanje naše mreže?

1. Stari ljudje iz naših krajev, ki z odprtimi rokami sprejemajo skupine za samopomoč, kot nekaj novega in hkrati starega, kot je star svet, saj niso nič drugega, kot skupnost prijateljev.

2. Voditeljice skupin - prostovoljne sodelavke, ki prihajajo iz župnijskih organizacij Karitas. Trenutno jih je

petnajst. Nekatere so upokojenke, druge še delajo v različnih poklicih, vse pa družijo nagnjenje do dela z ljudmi.

3. Voditeljice skupin - strokovne sodelavke, ki delamo v Domu starejših občanov in na centru za socialno delo. Skupaj nas je šest.

4. Povezovanje prostovoljnega in strokovnega dela. Vse voditeljice skupin smo si pridobile potrebno znanje in izkušnje v enoletnem tečaju za voditelje skupin starih za samopomoč pri Inštitutu Antona Trstenjaka. Nekatere obiskujemo že nadaljevalni tečaj za organizatorje krajevne mreže skupin.

15. 12. 1994 smo ustanovile ajdovsko - vipavsko sekcijo Združenja za socialno gerontologijo in gerontogogiko Slovenije. Srečujemo se enkrat mesečno, da predstavimo vsaka svoje delo v preteklem mesecu in načrte za naprej in morebitne težave. V sekciji tudi usklajujemo svoje delovanje na ajdovsko - vipavskem območju tako, da so prostovoljne sodelavke vezni člen z dobrodelnimi organizacijami in civilno pobudo, strokovne delavke pa z uradnimi ustanovami.

Po letu dni srečevanja postajamo že prijateljska skupina. Marsikdaj smo druga drugi v oporo med preživljanjem stisk.

5. Podpirajo nas ključne ustanove, to so Center za socialno delo, Dom starejših občanov, župnijske organizacije Karitas v posameznih krajih ter vodstvu občin Ajdovščine in Vipave. Zasluge za podporo grede vodilnim osebam teh ustanov - direktorici centra, direktorici doma, posameznim župnikom in županom.

6. Načeli, ki se jih držimo, sta odprtost in strpnost, zato so naše skupine pogovorne, v katerih se niti med ljudmi pletejo s pomočjo pogovornih tem, molitveno pogovorne, kjer se pogovoru pridruži molitev in posebne, kot je pevška skupina, kjer odpira pot do sočloveka skupno petje.

Strpnosti gre zahvala za vse večje odpiranje naših ustanov, povezovanju državne, karitativne in civilno pobudniške socialne dejavnosti ter sodelovanje strokovnih delavcev in laičnih sodelavcev.

7. Naši načrti:

- kratkoročni:

* 17 skupin starih za samopomoč

* ustanovitev ajdovsko - vipavskega društva za socialno gerontologijo in gerontogogiko

* medgeneracijsko povezovanje - led smo prebili s skupnim piknikom domskih skupin in skavtov

- dolgoročni

* dosednji razmah oplemenititi s kvaliteto - vsaka skupina naj postane resnično temeljna prijateljska skupina

* pridobivanje in usposabljanje novih prostovoljnih sodelavcev

* širjenje mreže v kraje, kjer še ni skupin.

Zapis je vzet iz Zbornika skupin starih za samopomoč l. 1995.

V imenu ajdovsko vipavske sekcije **Ljuba IVANOV**

Z željo, da bi ljudem lahko dala več, kot lahko da medicinska sestra, ki dela v ambulanti, sem se pridružila Karitas. Tam so mi ponudili možnost, da se udeležim tečaja za voditelje skupin starih za samopomoč. Poznala sem osamljenost starih ljudi in sem se za tečaj odločila. Že po prvem dnevu tečaja pa sem imela v glavi samo eno misel: Pridobiti moram sodelavce in strokovno pomoč. Svoje želje in načrte sem razložila direktorici Centra za socialno delo v Ajdovščini g. Antoniji Škvarč. Podprla je moje zamisli in na njeno pobudo sta se za tečaj odločili socialni delavki Ljuba in Klavdija. K sodelovanju sem povabila tudi sodelavce Karitas. Za tečaj se je odločila Marija Vrtovec. Prav Marija je med nas prinesla novega člana. Kmalu po začetku tečaja je že razmišljala o skupinah v domačem okolju, povabila k sodelovanju prostovoljke župnijskih Karitas, ki bodo delovale v teh skupinah in že ustanovila skupine v nekaj župnijah.

Ostale tri smo sledile njenemu delu - bolj počasi. Iskale smo prostovoljce, načrtovale skupine v Domu starejših občanov in domačem okolju. Skupaj smo pridobile 16 prostovoljk, različnih poklicev, iz različnih krajev, veliko sodelavk Karitas. Naše prostovoljke so opravljale tečaj za voditelje v Ajdovščini in vse bodo danes prejele diplome. Priznanje našemu delu pa je današnja promocija prve lokalne mreže skupin starih v Sloveniji.

.... Ob tem še moja izkušnja: delo v skupinah nas vse voditelje bogati, čas, ki ga tu preživimo, je največkrat najlepši del dneva... in tudi tedna.

In še to: z leti postajajo roke okorne, misli počasne, črke premajhne, besedni zaklad reven. Veča se le prostornina srca. In v teh letih mnogi najdemo čas za dodatno delo, ki ni namenjeno materialnim dobrinam, ampak bližnjemu. To se dogaja vsem nam, zato vas na današnji dan vabim k sodelovanju kot sodelavce - bodoče voditelje, ali pa kot člane skupin.

Dora FERJANČIČ

Kot stalna sodelavka župnijske Karitas sem čutila, da materialna pomoč ljudem v stiski ni vedno edino, kar potrebujemo. Velikokrat rabimo tudi prijazno besedo ali človeka, ki je preprosto pripravljen poslušati naše probleme, besede veselja, mogoče žalosti, razočaranja. Glavna opora nam vsem je naša vera, molitev, skupna molitev, ki nam daje moč za naslednji korak našega vsakdana.

Možnost za tako delo sem videla, ko sem se seznanila s

skupinami za samopomoč. Te mi je predstavila sodelavka Dora, saj se je sama že vključila v tečaj za vodenje skupin.

V domu je takrat že delovala skupina Vrtnica. Zato sem se tej skupini priključila. Član te skupine Julij pa me je nagovoril, naj bi začeli z delom nekoliko drugačne skupine. Ta naj bi razen klepeta vključevala tudi skupno molitev. Ideja se mi je zdela dobra, zato sem spregovorila z g. Mihljem, takratnim direktorjem Doma starejših občanov. Dobila sem dovoljenje za takšno delo. Takoj je zaživela molitveno pogovorna skupina. Ker je bilo število članov precej veliko sem si poiskala sodelavko Meri Božič.

Z Meri sva se pogovarjali, da bi mogoče tudi v župniji zaživela taka skupina. Z gospodom župnikom Markom Kosom smo se zmenili za prvo srečanje. Čeprav smo imeli v začetku manjši odziv, smo z delom nadaljevali. Iz srečanja v srečanje je število članic naraščalo. Skupina se je lepo izoblikovala. Skupno se veselimo, pojemo in molimo. To mi je dalo moči za še nove skupine.

Zažarele so še skupine v Šmarjah in Velikih Žabljah.

Povezovanje v naših skupinah je molitev. Držimo se Jezusovih besed: Kjer sta dva združena v mojem imenu, tam sem jaz z njima.

Marija VRTOVEC

SKUPINE STARIH ZA SAMOPOMOČ

Opravila sem 120 urni tečaj usposabljanja za voditelje skupin starih za samopomoč. Med tečajem sem obiskala domske in zunanje skupine.

Pri delu s starimi sama dozorevam kot človek, ter se sama pripravljam na svojo starost. Pridobila sem si nove izkušnje s starimi ljudmi, ki jih bom posredovala na Colu, ko bo čas za to. Take reči morajo dozoreti, da uspejo.

Milena BENČINA

Vipavska dolina je prva dosegla cilj projekta skupin starih za samopomoč: po eno skupino na 1.000 prebivalcev. Ob koncu leta 1995 ima lokalno mrežo skupin. Vsak kraj ima potrebno število skupin in usposobljene prostovoljske voditeljice zanje iz srednje generacije - njihova osebna zavzetost in uspešnost zbuja občudovanje. Ajdovski Center za socialno delo, Karitas, Dom upokojencev in druge ustanove družno skrbijo za razvoj skupin.... VIPAVSKA DOLINA JE V ORGANIZACIJI IN VODENJU SKUPIN STARIH ZA SAMOPOMOČ IDEAL ZA SLOVENIJO IN ZGLED SODELOVANJA PRI URESNIČITVI TE ZAHTEVNE NALOGE.

Zapis je vzet iz Zbornika skupin starih za samopomoč.

Društvo Trilek gradi nove klubske prostore

OTVORITEV SPOMLADI

To naj bi bil svečan trenutek polaganja prvega zidaka za prizidek k telefonski centrali

Tu pa je bilo še vse v povojih

Colski pevci osvojili TRIGLAV

ŠE SITI NAS BOSTE, GOSPA

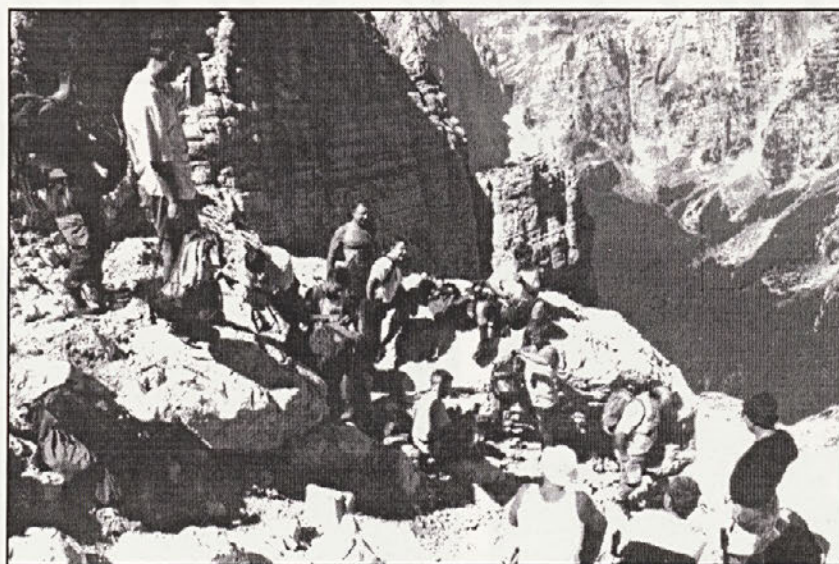
Tako je zborovodja Trošt "potroštal" mimoidočo planinko, ki se nas ni mogla naposlušati in nagledati

V pevskem zboru Razpotje smo se že več let pripravljali, da bi šli skupaj na Triglav. Na našega Očaka se je sicer povzpelo že več naših pevcev, želja pa je bila, da bi vendarle šli enkrat skupaj. Prav letos je bila tudi 100. letnica postavitve Aljaževega stolpa in ob tem jubileju so se prireditve vrstile cel teden. Za popestritev proslave so organizatorji potrebovali tudi pevski zbor. Menda so že večkrat poizkušali pripeljati na Triglav cel pevski zbor, a jim to še ni uspelo. Upravnik doma na Kredarici Janko Rekar je s to željo seznanil tudi Bogdana Ambrožiča, ki je lansko leto na Kredarici izvajal gradbena dela. Bogdan mu je povedal, da je na Colu pevski zbor, ki bi bil po vsej verjetnosti pripravljen priti na Triglav. Ko smo izvedeli za povabilo, je bila večina pevcev takoj za to. Simon Škvarč je navezal stike z Rekarjem, potrdil udeležbo in prevzel organizacijo. Menda je bil upravnik kar presenečen nad zanimanjem colskih pevcev za nastop. Julija smo izvedeli za točen termin nastopa in bolj kot se je bližal naš vzpon, bolj je rastla nestrpnost in urejevanje opreme. V dokaz resnosti so bile tudi številne vaje. Nekateri so imeli v ta namen celo kondicijske priprave, da na poti ne bi opešali. Naš pohod na Triglav so si zagotovo zapomnili tudi nekateri trgovci, ki so prodali veliko planinske opreme. Končno je prišel težko pričakovani petek, 11. avgusta. Ob 5. uri smo se začeli zbirati s prepolnimi nahrbtniki. Lahko bi brez ttežav odprli tudi razstavo planinske opreme. Največjo pozornost je vsekakor vzbujal v.d. predsednika

Trileka Žgavec, ki je povsem spominjal na Julijusa Kugija.

Že na tešče smo za ogrevanje zapeli nekaj najbolj primernih pesmi, tako da bližnji sosedje niso potrebovali budilk. Nikakor pa nam ni uspelo zbuditi organizatorja Simona. Očitno je bila organizacija tako naporna, da ga niti budilka niti naše preglasno petje ni zbudilo. No, ko smo vendarle zbudili tudi šefa "projekta", smo odpeljali v lepo jasno jutro, novim avanturam naproti. Vozili so seveda naši najbolj izkušeni šoferji, na čelu z našim dirigentom Ivanom in njegovim "Traficom". Na poti smo se ustavili le enkrat, saj je ura neusmiljeno priganjala. Približno ob sedmih smo bili na izhodiščnem mestu pri Aljaževem domu v Vratih. Seveda smo najprej zapeli nekaj hribovskih na 100 Vatov, sicer se v teh dolinah nič ne sliši.

Naprtali smo si nahrbtnike in začel se je vzpon. Že prej smo se dogovorili, da bo na čelu kolone Simon, zadaj pa jaz; za vsak primer, če bo potreben kakšen "šlep", sicer pa tudi za moralno podporo. Šli smo po Tominškovi poti, tako kot je bilo v načrtu. Razpotegnili smo se v dolgo kolono, počasi pa so se oblikovale majhne skupine, saj vsi nismo mogli hoditi enako hitro. Ob vsakem, še tako kratkem postanku, se je takoj slišala pesem; to je bil tudi nekakšen razpoznavni znak, kje je kdo. Najglasnejši so bili tisti z največ kondicije in seveda z največ sape. Sam sem se moral držati dogovora in sem bil v zadnji skupini, na čelu katere je bil naš zborovodja. Po pravici povedano mi ta tempo nikakor ni ustrezal, ampak "komande" se je

V kraljestvu Zlatoroga

bilo treba držati. Da me ne bi prijela kakšna skušnjava, so mi iz preventivnih razlogov naprtali še en nahrbtnik. Med enim izmed številnih postankov nas je dohitela skupina ljudi in ena izmed žens je vljudno vprašala, kje so slavčki, ki so ravnokar lepo peli. Kapelnik Ivan pa je modro odgovoril: "Gospa, še siti jih boste!" Dolgočasili se med potjo vsekakor nismo, je pa pot nekatere kar dobro zdelala. Nekatero celo tako, da so namesto običajnega piva pili radensko. Za tiste najbolj utrujene, je bilo vsekakor največje olajšanje takrat, ko smo zagledali Kredarico, čeprav se je tudi po tem pot še vedno nekako vlekla. Po vseh mukah in vedno pogostejših postankih, smo v zgodnjih popoldanskih urah le prišli do Kredarice. Takoj so nam postregli s čajem, kasneje pa še s kosilom. Dobili smo ključke sob in nekateri so to izkoristili in malo "zažagali". Ker smo bili domenjani za skupna ležišča, je bila namestitev po sobah za nas kar lepo presenečenje. Sicer pa se spodobi, da se uradni gostje počutijo kar najbolje...

Proti večeru se je Kredarica vse bolj polnila, prišli so tudi člani godbe iz Laškega. Ti so imeli še težji vzpon, saj so morali poleg svoje prtljage nositi še instrumente. Pred kočjo je začel tudi uradni kulturni program. Sodelovali so ansambel Sava, Kamniški koledniki, godba iz Laškega in seveda Razpotje. Program je povezoval Franc Pestotnik - Podokničar. Kasneje smo pevci sodelovali tudi pri večerni maši, nekaj naših članov pa je pokazalo tudi nekaj svojih veččin v pritrkovanju. Zvečer smo imeli še en nastop v Domu na Kredarici. Navadno agregat za elektriko tu ugasnejo ob 22. uri, tokrat pa je bila luč skoraj uro več. Popolnega miru pa tudi potem skorajda ni bilo, saj se je v vsaki sobi še naprej dogajalo kaj zanimivega. V silni vnemi smo pozabili celo na večerjo. Za marsikoga bi to bil zanimiv recept za hujšanje. Da nas ponoči ne bi kaj presenetilo, smo imeli tudi "požarnega", nekaj naših članov

pa je izvedlo tudi vajo plezanja na streho, v primeru morebitnega reševanja. V tem elementu se je najbolj izkazal naš rezervni policist. To dokazuje vsestarnost našega zbora. Pravega spanca torej to noč ni bilo. Predvsem iz sob, kjer so "spali" basisti, je odmevalo glasno smrčanje. Vseeno pa je primat prvega "smrččača" odnesel prvi tenorist. Menda je njegovo smrčanje poklicna deformacija, kajti za to naj bi bile krive vibracije na valjarju. Zanimivi so bili tudi komentarji ostalih prisotnih, saj je neka gospa poznavalsko izjavila: "Ja, ja, kar naj norijo, zjutraj jih bo pa šele sonce zbudilo." Ne vem, kdaj je zjutraj vstala omenjena gospa, naša ekipa je imela "uzbuno" ob štirih. Posebna zasluga za jutranje bujenje gre "požarnemu", Bubi, ki je odlično opravil svojo prostovoljno nalogo.

Seveda v trdi temi nismo mogli na vrh, treba je bilo vsaj malo počakati in čim se je količkaj vodelo, smo jo udarili proti vrhu. Lahko rečemo, da je bil ta vzpon za tistega, ki je zatreskan v planine, enkraten. V polmrazu smo nekoliko tipaje hodili proti vrhu. Z nami sta bila tudi Tomaž Plahutnik in dovški župnik Urbanija. Sama pot nam ni delala preglavic, saj je odlično zavarovana. Večina nas je na vrh prišla še pred sončnim vzhodom, pa tudi skupinica zamudnikov je lahko uživala v tem. Na vrhu smo bili kljub burni noči prvi in seveda smo dali vse glasove od sebe in verjetno se je naše petje slišalo v vse sosednje doline. Že okrog petdesetič smo zapeli tudi pesem Oj Triglav, moj dom.

Ko smo obdelali ves predvideni program in opravili spominsko slikanje, smo se spustili nazaj na Kredarico. Pot nazaj se je veliko bolj vlekla, saj so se na vrh vzpenjale nove in nove skupine, prostora za srečevanje pa ni ravno veliko. Vsakemu, ki je izrazil željo, smo tudi zapeli. Nek možakar, pa nam je podaril celo steklenico viskija. Nima smisla prikrivati, da ni vzdržala do doline. Malo pred Kredarico smo srečali še godbenike iz Laškega, ki so jo z

Nasmejnani na vrhu "očaka Triglava"

vsemi instrumenti počasi kresali proti vrhu. Ob povratku na Kredarico je sledil zajtrk, zatem pa smo izpraznili sobe, saj so prihajali že novi planinci. Počasi se je bilo treba odpraviti nazaj v dolino. Pred slovesom smo seveda še enkrat obdelali planinski repertoar. Vračali smo se mimo Staničeve kočice in nato čez Prag v Vrata. Ko smo odhajali s Kredarice, se je s Triglava slišala godba; lažkim godbenikom je uspelo privleči vse instrumente na vrh in so si seveda dali duška. Na poti v dolino, smo se razkropili in sestopali vsak zase. Tisti, ki so na Kredarico prišli najtežje, se nikakor niso mogli ločiti od planin, predsvem zadnja skupina je imela na poti v dolino kar nekaj samostojnih koncertov. Ob povratku v Vrata, je najbolj prijala ledenohladna osvežitev v ledeniškem potoku, kasneje pa tudi mrzlo pivo. V Vratih smo delno ublažili lakoto, predvsem pa nadomestili izgubljeno tekočino. Upravnik Doma v Vratih, je častil celo zaboj piva. To je bila vsekakor dobra reklamna poteza, saj smo mu potem

skorajda izpraznili zalogo pijače. Ob številni publiko smo naredili tudi mini koncert, ki pa ga nikakor ni hotelo biti konec. Pozno popoldan, smo se vseeno odpravili proti domu in ob poti obdelali precej občestnih bifejev. Daljši postanek smo imeli v novi gostilni v Hrušici, kjer smo si privoščili tudi večerjo. Kvaliteta petja je začela počasi padati in ob zaključku v Bifeju 10, je bila že na precej nizki ravni.

Petja smo imeli v teh dneh zagotovo dovolj za pet let naprej in nazaj, colski pevci na Triglavu, pa je bila tema gostilniški debat še nekaj tednov. Bilo je res lepo doživeti, ki ga bi bilo škoda zamuditi. Nekateri so bili zaradi bolečih nog trdno odločeni, da jih Triglav ne bo nikoli več videl, ko pa so bolečine popustile, se je tudi njihovo mnenje spremenilo. Velika verjetnost je, da gremo na Triglav ponovno že prihodnje leto, ko je obletnica Doma na Kredarici. Ponudbe za naše nastope v visokogorju so se nam namreč kar precej povečale in če bo šlo tako naprej, bo morda potrebno razmišljati celo o "profesionalizaciji"...

Silvan PRAČEK - Max

IZ BALINARSKEGA KLUBA

Balinarski klub Col je bil ustanovljen 29. januarja 1993. Sedaj šteje osemnajst igralcev, vendar vsaj polovico od njih štejejo za podporne člane, ki pridejo na igrišče, kadar imajo "čas", ko je poravnano in namočeno. Prav voda je pri nas pereč problem. Dve leti nam je gospa Dora Tratnik dovolila uporabo iz njenega vodnjaka, za kar se ji lepo zahvaljujemo.

V letošnji medobčinski 2. območni ligi je sodelovalo dvanajst ekip. Uvrstili smo se na tretje mesto in igrali z drugouvrščeno ekipo B.K. Slatna iz Grgarja v play off-u. Ni nam uspelo zmagati, zato smo ostali v isti ligi. V prvo območno ligo sta se tako uvrstila B.K. Vipava ter B.K. Slatna. Osebnostno mislim, da je tretje mesto več kot velik uspeh.

Tekmovali smo tudi na raznih turnirjih in prav tako tam dosegli nekaj vidnih

rezultatov. V gostilni Tratnik imamo v varstvu vse pokale, ki smo jih v teh treh letih osvojili posamezno in ekipno. V naslednji sezoni upamo na še boljše rezultate, za kar se bo treba seveda še bolj potruditi kot doslej in še več trenirati.

Klubu se je priključil tudi izkušen balinar, ki bo okrepil naše moštvo. Kdo je to, naj bo za sedaj skrivnost.

Zahvaljujemo se vsem navijačem, ki so nas na tekmah spodbujali. Pristrčna zahvala velja tudi gostilni Tratnik in gostilničarju Jožetu, ki nas je po vsakem uspehu povabil na kračo in pijačo.

V Sloveniji je balinanje zelo popularno, saj je samo registriranih klubov kar 222. Veliko balinišč je še poleg gostiln, kjer se

Bine Gorše, nova pridobitev colskega kluba

ob nedeljah in praznikih igra po "starem", za liter vina. Vendar tudi na drugem članskem svetovnem prvenstvu, ki je bilo čez lužo, v kanadskem Hamiltonu, slovensko balinanje ni ostalo brez odličja. Srebro je v natančnem zbijanju osvojil 19-letni Uroš Vekar iz Žirov. Slovenija je v samem svetovnem vrhu. Glavno besedo imajo še naprej Francozi, Italijani, Hrvati in Slovenci. V Hamiltonu je nastopilo štiriindvajset držav. Balinarski šport gre z velikimi koraki naprej, leto 1997 pa bo prelomno, saj pričakujemo dve veliki tekmovanji : sredozemske igre v Bariju ter

svetovne igre neolimpijskih športov na Finskem.

Vsi ti lepi rezultati naj nam bodo spodbuda za naprej in to ne samo za treniranje, temveč tudi za izboljšavo pogojev za treninge in tekmovanja. To pomeni, da bi morali čimprej začeti s pripravami za pokritje balinišča. Mislim, da ta želja ni neuresničljiva. S trdim delom, dobro organizacijo in enotnostjo nam bo gotovo uspelo.

Srečno !

**Predsednik B.K. Col
Silvo TRATNIK**

Občni zbor društva Trilek

Vsako društvo ima enkrat letno svoj občni zbor, na katerem se zberejo člani in se pogovarjajo o pomembnih zadevah. Po opravljenih formalnosti vsako društvo, ki da kaj nase, pripravi še družabno srečanje s hrano in pijačo, ki je za marsikoga najpomembnejša "točka" dnevnega reda. Na podoben način so v preteklosti potekali tudi občni zbori društva Trillek, letos pa smo formalnosti skoraj popolnoma črtali z dnevnega reda in pripravili le "gurmansko" točko. Od formalnosti iz prejšnjih let pa je le ostalo poročilo, ki ga je v svojem stilu pripravil naš zagnani kronist. Takole pravi: Letošnji občni zbor društva Trillek je bil konec aprila. Pripravili smo ga kar v gostilni Tratnik, kajti vse variante, da bi se odpravili bolj daleč, so zaradi pomanjkanja zaupanja vrednih šoferjev odpadle. Verjetno ni potrebno posebej poudarjati, da težave s prevozom nastanejo predvsem pri povratkih domov...

Glavni temi letošnjega občnega zbora sta bili izvedba Colske nedelje in gradnja društvenih prostorov. Na občnem zboru smo dokončno potrdili, da

bo na Colski nedelji 95 nastopil ansambel Štajerskih 7. Odločitev se je pokazala kot dobra, saj smo gostili enega najboljših ansamblov te zvrsti v Sloveniji. Glede gradnje društvenih prostorov, pa smo sklenili, da do colske nedelje "zalijemo" ploščo. Enega glavnih problemov pri načrtovanju nam je predstavljala prazna društvena blagajna. Poleg gospodarskih zadev, smo se lotili tudi politike in znova ugotovili, da se v našem društvu nadaljuje brezvladje. Na razpisano mesto predsednika namreč ni bilo odziva. Seveda pa stvari klub temu normalno potekajo naprej in morda je to dokaz, da predsednika in sorodnih organov pravzaprav niti ne potrebujemo. Na samem občnem zboru smo se obnašali finančnim razmeram v društvu primerno, saj smo tudi tokrat sami plačali večerjo in pijačo, tako da se stanje v blagajni ni spremenilo. Toliko torej o letošnjem občnem zboru, ki je potekal presenetljivo mirno in brez

večjih pretresov. Bodite torej brez skrbi, v Trilleku vse poteka tako, kot mora...

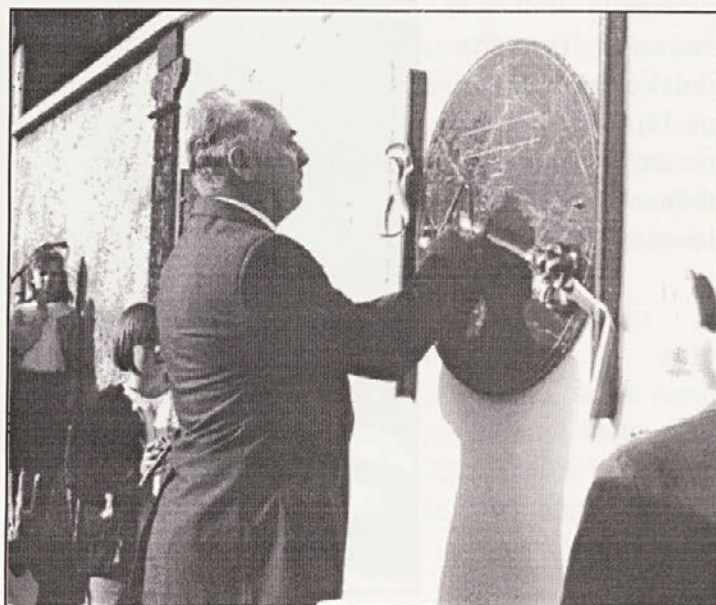
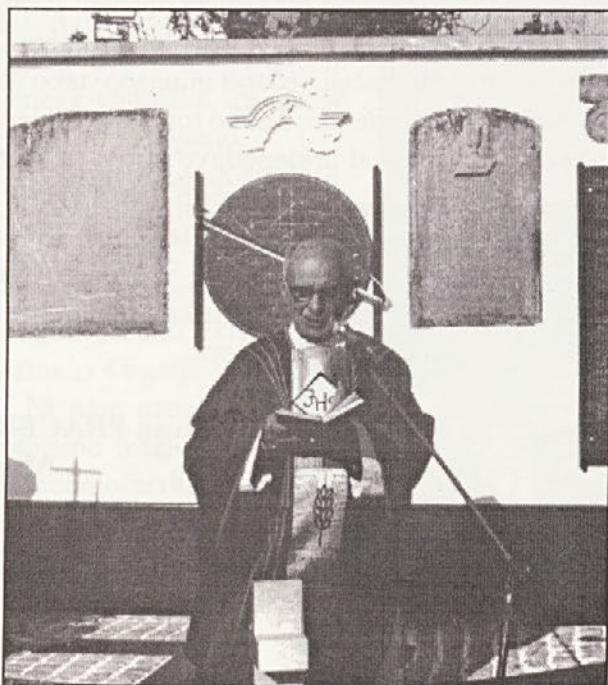
**Silvan PRAČEK
- Max**

Novinarji so naši....

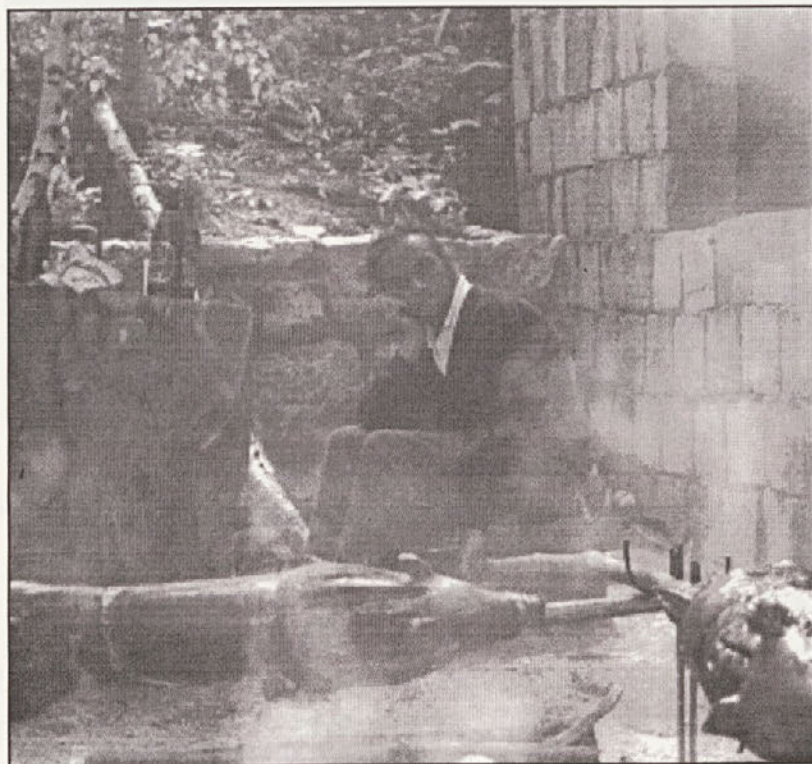
Reportaže... Reportaže... Reportaže... Reportaže... Reportaže... Reporta

SPRAVA

Nekaj utrinkov s spravne slovesnosti...

COLSKA NEDELJA 95

Osamljeni pastir...

Labodji spev športnih iger...

Brez njiju pač ne gre...

Ko se znoči....

10 LET POZNEJE...

Krivi ali ne krivi...

Pridni razpravljalci...

VSAKO...IMA SVOJE VESELJE

Vsaka čast velja naši mladini...

Star si, kolikor se počutiš... Vinko s svojo punco.

MIKLAVŽEVANJE

Koga bolj ubogati: mamó ali tata??

Kaj je prinesel Miklavž v Alpino...bone...

PODOKNICA

Letos smo zapeli pod oknom Jadranke pri Vodnjaku. Gostiteljem se najlepše zahvaljujemo za prisrčen sprejem. V objavo smo uspeli dobiti tudi dve pesmi nagrajenke.

BEG

Še zadnjič v objemu Vipavske doline,
s pogledom objel je njene obline,
misleč, da svoboden je,
odšel je v noč,
v daljavi se slišal je glas vriskajoč.
Mu jutro megleno prinese spoznanje,
sovražil je sebe in svoje dejanje,
njen lik ga preganja, pred sabo beži,
pa vendar nazaj več ne najde poti.
Med množico iskal je ljubljen obraz,
želel si, da slišal bi zvonki njen glas,
v gluhi tišini mu bije srce,
na ustih lebdi mu njeno ime.

OČE

Vrni se otroštvo,
življenje zate dam,
v njem so vse osebe,
ki rada jih imam.
Vrni se dekleštvo,
bilo ti moj si raj,
spoznala sem ljubezen,
otročtvu bil je kraj.
Vrni mi se oče,
boleče si odšel,
s seboj odnesel misli,
v katere si verjel.

KRONIKA COLSKIH DOGODKOV ZA LETO 1995

Prednovoletna evforija v drugi polovici decembra silovito narašča. To se vidi na vsakem koraku; vse je podrejeno pričakovanju zadnjega dne leta, ki odhaja v zgodovino. V teh dneh pa nimajo dela le trgovci in gostinci ter tisti, ki pripravljajo novoletne aktivnosti ampak tudi tisti, ki poskrbijo, da leto ne gre prehitro v pozabo. Med te spadamo tudi mi, ki se trudimo s "čečkanjem" za Colski časnik in še posebej vsi tisti, ki si na Colu ob koncu leta nadenemo ime "agentje kronike". Tudi med nami je v teh dneh čutiti pričakovanje in napetost, ki doseže vrhunec takrat, ko je treba razvrstiti novice in dogodke, ki si zaslužijo objavo v rubriki Kronika colskih dogodkov.

Tudi letos jih je veliko, glede najpomembnejše in najodmevnejše pa ni nobenega dvoma. Ta naziv si zasluži dogodek iz začetka letošnjega leta, dogodek, ki bo ostal zapisan v zgodovini in o katerem bodo govorili tudi poznejši rodovi. Točno po 1600. letih, treh mesecih in dvajsetih dneh sta se namreč znova udarila slovita bojovníka Evgenij in Teodozij. Zgodovinski boj sta tokrat izvedla viteško, sama, zamenjala pa sta tudi kraj dvovoja, saj sta se od Mrzle reke preselila k suhemu Vodnjaku. Zaenkrat je minilo premalo časa, da bi lahko ugotavljali, kako utegne nov spopad zavrteti kolesje zgodovine, oziroma vplivati nanjo. Vemo le to, da se je tudi tokrat šlo za oblast, naključni prisotni so bili torej priča krvavemu prepričevanju, kaj in kako s predsedniško funkcijo na strateško zelo pomembnem Trileku.

Ostali dogodki, ki jih bomo razvrstili skozi leto, so nekako v senci pravkar opisanega, vseeno pa jim bomo namenili mesto v naslednjih vrsticah. Naslednji postanek v iztekajočem se letu lahko naredimo v prvih pomladanskih dneh, ko je bila opravljena analiza, ki pravi, da je na Colu premalo gostiln in bifejev. V ta namen so bile opravljene številni pogovori, najdlje pa so prišli v društvu Trilek, kjer so sklenili, da ob telefonski centrali zgradijo novo pribežališče žejnih in zabave željnih - bife Nova pošta. Ko pride na vrsto tak projekt, je seveda prisotna velika vnema in tako je bilo tudi tokrat. Dogodek pa je pomemben

predvsem zaradi tega, ker je nadobudnim graditeljem priskočila na pomoč nekdanja Jugo - vojska. Morda se bo kdo temu začudil, toda dejstvo je, da je prizidek k telefonski centrali zgrajen iz betonskih blokov, najdenih v rovih pod cesto v Leskovcu. V rove jih je naša nekdanja vojska pripeljala z namenom, da bi omogočili rušenje ceste in onemogočili napredovanje tistim, ki bi hoteli rušiti "bratstvo in jedinstvo". No, bratstvo in jedinstvo se je medtem vseeno porušilo, betonski bloki pa so dobili svoje pravo poslanstvo, čeprav je bilo ob njihovem, predvsem ročnem transportu, izrečenih precej kritičnih pripomb nad tovrstno varčevalno idejo. No, ampak blagajniku Trileka so zagotovo naredili veselje.

Vesele pa so bile tudi boljše polovice tistih, ki svoje pevsko znanje združujejo pri razpotju. Letos so v okviru "ne bodi ga treba" prireditve gostovali v Tolminu in čeprav smo imeli vedno veliko zanimivih novic z nekoč najelitnejše pevske prireditve, je letos omembe vredno le to, da so se naši pevci domov vrnili ob "normalni uri". Da ne boste slučajno mislili, da to ni pomembna novica?!

Pomladni meseci so tako kot vsako leto prinesli živahnost na igrišče. Najbolj zanimivo je bilo ponavadi na balinišču, letos pa se je napetost preselila tudi pod koš. Če so v prejšnjih letih vsi

prisegli na nogometno rekreacijo, je bila letos košarka tista, ki je nekatere razmigala do onemoglosti. Naključni mimoidoči bi ob pogledu na boje in predvsem krike pod košem pomislili, da gre za gladiatorske borbe, pa je šlo le za, kot pravijo udeleženci, sproščeno večerno rekreacijo. Nauk te zgodbe: tudi rekreacija ni več tisto, kar je bila včasih...

Tik pred našo največjo zabavno - glasbeno - finančno prireditvijo, pa smo dobili še eno športno tekmovanje: balinarski turnir za pokal Colske nedelje. Odziv je bil velik in po načelu: tudi slepa kura zrno najde, je prišlo do nekaterih presenečenj.

Colska nedelja je seveda našla svoje ime med ljubitelji zabave, posebno mesto pa ima tudi na straneh kronike. Novice s te prireditve se sicer nekoliko ponavljajo, kajti

veselice je pač veselica, obrni jo tako ali drugače. Vseeno pa je letos prišlo do opazne, negativne spremembe, kajti obiskovalci so bili prikrajšani za dišeče hlebce iz stare Edijeve pekarnice. Vsaj za enega pa lahko trdimo, da ni bil preveč razočaran in še manj prikrajšan. Gre za bivšega predsednika Trileka, ki je vsako leto komaj prenašal breme priprave pekarnice in odgovornosti, ki jo to delo prinaša. Letos se je oddahnil, nepreverjeni viri pa celo trdijo, da je pri vodilnih možeh krajevne skupnosti lobiral, ko se je pripravljalo glasovanje o usodi krušne peči. Naš nesojeni pek, se je tako izognil novi zadolžitvi, njegov pri adjutant, sicer šofer zmaja, pa je od veselja celotno prireditev bojkotiral.

Poletje je čas, ki je v športu poznan tudi po tem, da takrat potekajo prestopi igralcev in menjave trenerjev. Na Colu nam šport že dolga leta ni povzročal tovrstnih skrbi, letos pa je bilo vendarle nekaj premikov tudi na naši športni sceni. Do sprememb je namreč prišlo pri paradnem konju colske športne ponudbe, pri balinarskem klubu, kjer so podpisali pogodbo z novim igralcem, toda ob tem se je nekaj domačih igralcev menda znašlo na transfer listi, med njimi celo nekateri "medajlarji".

Ko smo že pri športu; do sprememb utegne priti tudi v športni ponudbi Colske nedelje, le da tu ne bodo "leteli" igralci, ampak vodstvo menda tehta odločitev o odstititvi športnega direktorja.

Poletje pa je tudi najprimernejši čas za obiskovanje gora in predvsem za obleganje očaka Triglava. Avgusta letos je bilo po triglavskih brezpotjih še posebej zanimivo in veselo, kajti tam so se potili tudi naši pevci. Tisti z boljšimi in manj dinamičnimi službami, so menda imeli nakaj težav z vzponom, vseeno pa je potem pesem odmevala tako kot je treba. Najbolj zanimiva stvar s tega izleta pa je dejstvo, da so ambasadorji colske kulture dobili novo ponudbo, da se na triglavsko pogorje podajo koncertirati tudi prihodnje leto. Nekateri se v ta namen že vneto kondicijsko pripravljajo in trenutno je zelo v modi tek do Vodice in nazaj. Menda časovni rekordi kar padajo...

Kljub prej omenjenemu razmahu košarke, pa seveda tudi nogomet ni pozabljen. Turnirja sicer letos ni bilo, zato pa so se naši predstavniki vključili v občinsko malonogometno ligo. Toda po jesenskem delu tekmovanja se je ekipa precej osula, saj so nekateri najboljši podpisali za druge klube. Pobeg teh igralcev s Cola je povezan z boljšimi pogoji, saj se jim, recimo, drugod ne bo treba truditi z nekakšnim popravljanjem in barvanjem ograje okrog igrišča...

Je pa zato končno urejena razsvetljava na igrišču, tako da lahko v tem trenutku že uporabimo znani slogan in rečemo, da ima tudi naše igrišče vse, kar imajo veliki.

In v tem stilu lahko nadaljujemo v naslednjem odstavku, ko bo govora o naši krajevni skupnosti. Tudi naši vodilni možje namreč ne želijo zaostajati za velikimi in so sklenili,

da uredijo prostore stare pošte iz katerih bodo lahko vladali. Sicer pa smo nekaj podobnega predvideli že v lanskem Colskem časniku, ko smo zapisali, da bo na Colu podružnica občine. Vse birokratske drobnarije bomo torej odslej lahko urejali kar v Zadrudnem domu, kjer grede dela h koncu. Problem bo morda predstavljal le izbor zaposlenih, saj utegne biti za državno službo veliko zanimanja.

Veliko zanimanja pa je tudi za novo pridobitev naše farne cerkve, kjer so končno zaigrale nove orgle. S tem naj bi se končno napolnila tudi jama brez dna, kot so v šali poimenovali sklad za orgle, čeprav nepreverjene informacije govorijo, da se bo še treba izkazati v tem pogledu. Vsekakor pa se bodo morali v bodoče še bolj izkazati tudi pevci in pevke, ki se ne bodo mogli več izgovarjati na star, razglašen meh. Za dvig kvalitete imajo z novimi orglami res vse pogoje, pa še neposredno kritiko so jim odstranili s kora.

Skoraj vsako leto se zgodi, da po zaslugi pomembnega dogodka, o nas govorijo tudi izven meja naše krajevne skupnosti. Letos smo javnost, predvsem tisto v Dolini šokirali z odkritjem, da imajo v Orešju najstarejšo trto. Najstarejša trta, jama, grad Trilek, šance..., to je pa že preveč, si je verjetno mislil naš arheolog in sklenil s tem veseljem zastrupiti še nekatere osnovnošolce. O novih odkritjih arheološkega krožka poročamo tudi v našem časniku na strani 64.

Okolica "Vitežnikovega" Zadrudnega doma, mimogrede, tudi ta stavba bi sodila pod domeno arheološkega krožka, je v letošnjem letu doživela več sprememb. Z izjemo dela bivše stavbe kmetijske zadruge, so vse spremembe na bolje. Za to pa je potrebna tudi kakšna žrtev. Ena je padla tudi ob telefonski centrali, namreč lipa, ki je od sončne jesenske sobote ni več. Vendar pa ob tem ne gre za običajen poseg v okolje, saj lipa, kljub košati krošnji ni nikogar ovirala, ampak je vzrok drugje. Verjeli ali ne, lipa je padla iz ideoloških razlogov. Znano je, da so v čast raznim dogodkom včasih zasajali lipe in druga drevesa in tudi v parku pred Zadrudnim domom je iz v ta namen zraslo več košatih lip. Nesrečno drevo pa je bilo zasajeno na predvečer kongresa ZKJ, kar je dandanes ideološko popolnoma nesprejemljivo in morala je zapeti motorna žaga.

Z ideologijo pa smo se na Colu ukvarjali tudi neko jesensko nedeljo, ko smo, sicer nič krivi, prevzeli nase zgodovinsko odgovornost, da posthumno poskrbimo za spravo. To je bila vsekakor dobrodošla gesta, ki je v tem času tudi precej moderna. Moderne pa so v dandanašnjem času tudi zasluge za slovensko pomlad. Vedno več je takih, ki prisegajo, da so bili zraven takrat, ko je bilo najbolj pomembno. No, najbolj pomembno pa je, da so le-ti glasni v tem trenutku, ko se že zbirajo prve točke za nove demokratične volitve. Ob tem velja spomniti, da

demokratske volitve niso novost, ki bi ji bili priča šele z osamosvojitvijo, saj je bila možnost izbire na volitvah že v zlatih časih socializma. Kar spomnite se: lahko ste volili Popita, Kardelja, Ribičiča, Mačka, Pepco, Šetinca, Marinca..., kogarkoli, imen je bilo res na izbiro...

Colska Alpina se je do sedaj vedno znašla v uvodnih vrsticah naše kronike in zato je bilo vedno dovolj razlogov, saj so od tam prihajale zelo zanimive informacije. Letos pa smo iz množice zanimivosti izbrali novico, ki govori o izredni pozornosti vodilnih delavcev do zaposlenih. Ta pozornost se sicer tudi skozi vse leto kaže ob plačilnih dnevih, da ne govorimo o vseh regresih, bončkih in kupončkih, ki potem pokvarijo dohodnino. Ampak pustimo to, kajti tik pred koncem leta so se Žirovci izkazali kot še ne. Svoje podrejene na Colu so razrešili vseh skrbi, ki jih prinaša dilema, kje opraviti prednovoletni nakup, kajti ob reklamah vseh vrst je odločitev res težka. Modro alpinsko vodstvo je razdelilo čeke, vnovčljive le v Hubljevi

samopostrežbi na Colu in dileme, kaj se spleča in kaj ne, ni bilo več. Ostali trgovci pa v jok...

Za konec jedrnate kronike pa še rubrika Na današnji dan. Tudi letos smo na Colu praznovali nekaj obletnic, s katerimi smo se spominjali dogodkov, ki so tako ali drugače zaznamovali naše življenje. Najodmevnejša je vsekakor stoletnica fare, ki je bila zelo svečano obeležena. Devet desetletji manj pa je minilo od košarkarske tekme med Olimpijo in Cibono v Ljubljani, katero si je ogledala tudi skupina iz Cola. V zgodovino se je vsa zadeva zapisala zaradi zanimivega rezultata, saj je Olimpija izgubila, Colčani pa smo jih dobili...

Jubilej, s katerim res zaključujemo letošnjo kroniko, pa se je odvijal prav na današnji dan, torej na Silvestrovo. Prisostvovali ste namreč že deseti novoletni proslavi in tudi letos upamo, da vam je bila všeč. Upamo, da vam bo všeč tudi leto 1996...

Agencija kronike

Radi se smejemo....

Pa še malo GUGLARIJE...

Na Colu je letos vladalo politično mrtvilo.
Šifra: Hvala Bogu...

Štab krajevne skupnosti se iz lovske pisarne seli nekaj metrov navzgor, v nove prostore nad pošto.
Šifra: Sestanki bodo na višjem nivoju.

Kaj pravijo na to krajani?
Šifra: Kdor visoko leta, nizko pade...

V Razpotju letos ni prišlo do nobenih kadrovskih pretresov
Šifra: Dirigent ima vse pod kontrolo...

Tudi v Trileku ni bilo nobenih pretresov
Šifra: Vsi delajo...

Že, že, kaj pa znameniti "dvoboj pri Vodnjaku"?
Šifra: Zgodovina se ponavlja...

Ali lahko kaj podobnega pričakujemo tudi v prihodnjem letu?
Šifra: Načelno ne, če bo le Sprava kaj veljala...

Iz colskega malonogometnega kluba je pobegnilo nekaj najboljših igralcev.
Šifra: Jasno, ko pa ograja okrog igrišča ni bila dokončana...

Na Colski nedelji ni hotelo deževati
Šifra: Adijo zavarovalnina...

Kaj manjka colskim balinarjem, da bi se uspeli plasirati v višjo ligo?
Šifra: Nekaj zmag več...

Ali lahko povprečen Colčan kupi Zadržni dom?
Šifra: Lahko, toda ne vidimo razloga zakaj bi si dodatno oteževal življenje...

V Alpini lepo skrbijo za svoje zaposlene
Šifra: Še lepše pa za državni proračun ob plačilu dohodnine, da ne govorimo o najnovejši skrbi za ajdovski Hubelj...

Nagradno vprašanje: dkaj imajo učitelji najrajši?
Šifra: Državni proračun...

Pred desetimi leti so jih Colčani fasali v Ljubljani
Šifra: Zastonj že ne...

Kdaj bo colski vodovod končno deloval, tako kot je treba?
Šifra: Le dež nas reši...

DVE ZLATI PRAVILI ZA KONEC
Prvo: Izpolni vse, kar obljubiš!

Drugo: Nikoli nikomur nikjer ničesar ne obljubi...!?

21. decembra je minilo 10 let od znamenitega pretepa pred Halo Tivolo

POLICAJI TEPEJO, MAR NE?

Ljudje smo nagnjeni k obeleževanju in proslavljanju okroglih obletnic. Najbolj dovtetni smo seveda za osebne jubileje, vmes pa se najdejo tudi dogodki, ki so se nam kako drugače vtisnili v spomin. Na Colu smo letos obeležili deseto obletnico zanimivega izleta v Ljubljano, ki je postal veliko več kot le izlet.

Verjetno se boste hitro spomnili, da gre za izlet, ki ga je 21. decembra, leta 1985 organizirala colska mladinska organizacija. Odločili smo se namreč, da si ogledamo košarkarsko tekmo Smelt Olimpija - Cibona v Hali Tivoli. Na pot se nas je na deževno sobotno popoldne odpravilo triintrideset ljubiteljev košarke, ki smo bili dobro razpoloženi tudi zaradi dopoldanske slalomske zmage Roka Petroviča v Kranjski Gori. Tekma v nabito polni dvorani je bila seveda pravi spektakel, saj smo na parketu videli najboljšo jugoslovansko in evropsko ekipo, zagrebško Cibono. Ljubljanci so se dobro upirali, tekmo pa vseeno izgubili.

Zaradi množice navijačev in še posebej zaradi navijaških skupin obeh klubov, so bili prisotni tudi številni miličniki, saj je že na nekaterih prejšnjih tekmah prišlo do izgrediv. Seveda pa so bili takrat to res le navijaški izpadi, brez nacionalističnega prizvoka, ki smo mu bili priča nekaj let pozneje, ko je začela Jugoslavija pokati po šivih...

Po tekmi se je naša skupinica izognila najhujši gneči in se odpravila do parkirišča, kjer smo čakali našega šoferja Mirana. Pod vtisom vzdušja v dvorani, kateremu smo bili nekateri priča prvič, smo bili še vedno navijaško razpoloženi. "Vrteli" smo priročno sireno, mahali z zastavami in vzklikali navijaška gesla; res smo dajali vtis prave navijaške skupine. Do tu je zgodba takšna, od tu naprej, pa lahko vsak udeleženec pove svoj vtis kasnejšega dogajanja. Začelo se je bliskovito. Pritekli so "specialci" v popolni opremi, poveljujoči pa je z besedami: "Naprej, bij, razženi!" dal ukaz za njihovo posredovanje. Hip zatem so se zaslišali topi udarci pendrikov in nastala je splošna zmeda: vsak je hotel čimprej na varno. Nekateri so imeli srečo in udarcev niso bili deležni, okrog deset pa je bilo tistih, ki so na svoji koži občutili upogljivost p o p u l a r n e g a policijskega orodja. Kot rečeno, ima tu vsak udeleženec svoj del zgodbe, saj se je vsak "reševal" na svoj način. Če pa vse te zgodbe združimo v celoto, lahko

Še o dogajanju pred Halo Tivoli

Po košarkarski tekmi med Smelt-Olimpijo in Cibono dne 21. 12. 1985 v Hali Tivoli je prišlo do hujših kršitev javnega reda in miru ter nasilniškega obnašanja v večjem obsegu. Že v dvorani, med potjo proti zasilnemu izhodu, sta se srečali skupini navijačev Smelt-Olimpije in Cibone. Ker je prišlo do medsebojnega zmerjanja, prerivanja in fizičnega obračunavanja, so miličniki in reditelji vzpostavili red s fizično silo.

Kasneje se je razgrajanje in divjanje približno 400 najbolj razgretih in agresivnih navijačev Smelt-Olimpije preneslo pred Halo Tivoli in na parkirišča ob Celovski cesti. Ker je prišlo do hudega razgrajanja in pretepa večjega obsega, popolne ohromitve prometa na tem območju, poškodovanja osebnega avtomobila, neupoštevanja zakonitih ukazov in preprečitve uradnega dejanja ter napada na delavca organov za notranje zadeve, so miličniki s fizično silo razgnali razgrajanje in pretepače. Gumičevko so uporabili le na parkiriščih, kjer je prišlo do najhujšega divjanja in nasilniškega obnašanja. Med intervencijo, ki je bila opravljena hitro, odločno in zakonito, je bilo prijatih pet nasilnežev, ki so bili predlagani v postopek sodniku za prekrške (4 od teh so tudi odpeljali v prostore za pridržanje do iztreznitve). Legitimiranih je bilo 59 oseb, že pred tekmo pa je bilo 51 oseb

preventivno opozorjenih in popisanih.

Skupina navijačev s Cola se je zadrževala v neposredni bližini, kjer je intervencijska skupina s fizično silo in gumijevkami razgnala pretepače in izgredivnike, zato pri hitrem in odločnem ukrepanju ter zaradi spleta objektivnih in subjektivnih okoliščin (celotno dogajanje je bilo na parkiriščih, popoln pregled pa je oteževala gostota megle) žal ni bilo mogoče oceniti, ali je tudi ta skupina sodelovala pri hujši kršitvi javnega reda in miru ter nasilniškem obnašanju. Miličniki so jih kasneje, ko so se zbrali ob avtobusu, res obkolili (fizične sile niso uporabili), vendar so jim fakoj ko so ugotovili, da gre za skupino s Cola, ki je prišla v Ljubljano iz Kranjske gore, omogočili vstop v avtobus. Otroci niso dobili nikakršnih udarcev, kar sta potrdila tudi kasnejša rekonstrukcija in razgovor s krajani Cola.

24 UR

Zlomilo mu je roko

NOVA GORICA, 9. januarja - V ozdu Goriske opekarne v Renčah se je predvčerajšnjim hudo ranil 25-letni Leon Jerkič iz Sel pri Ajdovščini. Jerkič je popoldne delal na strojem vzdrževalcu na liniji oblikovanja strelnikov. Približno ob 18.30 se je zagazdilo ročno stikalo na dvigalu. Jerkič je z desno roko segel v ohišje dvigala, s tem pa je spravil linijo v pogon in ta mu je zlomila roko. Odpeljali so ga v šempetroško bolnišnico.

G. B.

Panj ga je pokopal

ŽALEC, 9. januarja - Včeraj približno ob 16.45 je v gozdu v Andražu pri Polzeli umrl 20-letni Maksimilijan Dreu iz Andraža. Dreu je z motorno žago žagal veje na bukovem drevesu. Ko je bilo drevo na tleh, je delo nadaljeval, pri tem pa se je po pobojju začel kotaliti drevesni panj, ki je Dreu pokopal pod seboj. Ta je bil pri priči mrtev.

G. B.

Trije mrtvi in 20 ranjenih

BEOGRAD, 9. januarja (Tanjug) - Na magistralni cesti pri Vreocu se je včeraj ob 16. uri zgodila prometna nesreča, v kateri so trije umrli, dvajset pa je bilo hudo ali laže ranjenih. Po informacijah Avto-moto zveze Srbije je avtobus DO Sirele iz Valjeva trčil s kolesarjem, nato pa se je prevrnil. Kolesar in en potnik sta bila takoj mrtva, drugi potnik pa je umrl med prevozom v bolnišnico.

Dne 26. 12. 1985 so na Colu predstavniki UNZ Ljubljana-mesto in RSNZ SR Slovenije na večurnem razgovoru s predstavniki DPO iz Ajdovščine ter prizadetimi občani s Cola pojasnili sobotne dogodke. Tovariši s Cola so sprejeli naše opravičilo zaradi intervencije proti njihovi skupini.

Zaradi zaporednih, čedalje pogostejših hujših kršitev javnega reda in miru ter nasilniškega obnašanja na tekmah in drugih prireditvah bodo organi za notranje zadeve v skladu z zakonitimi pooblastili tudi v bodoče uveljavljali vse potrebne ukrepe proti razgrajanjem in nasilnežem, da bi ohranili ali vzpostavili javni red in mir ter tako omogočili večini gledalcev-sportni, umetniški ali kulturni užitek na različnih prireditvah in varen odhod domov.

In na koncu: menimo, da je primerjava sobotnih ukrepov z »brixtonskim predmestjem ali Sowetom v JAR« neprimerna, saj smo ukrepali proti nasilnežem in s tem preprečili še hujše kršitve javnega reda in miru. Zar pa se lahko pri tem zgodi to, da fizično silo uporabijo tudi proti posamezniku, ki se je brez slabih namenov znašel v bližini. Da bi se izognili takim dogodkom, ki so tudi nam nejnubi, naj se vsi tisti, ki nimajo namena kršiti javnega reda in miru, čimprej odstranijo s kraja, kjer potekajo izjedi.

UNZ Ljubljana-mesto

ugotovimo, da smo bili predvsem zelo, zelo presenečeni. Niti malo nam ni bilo jasno, kaj smo storili narobe, da smo si prislužili pozornost policijskih specialcev. Toda po prvem

šoku je sledil še drugi. Po nekaj minutah negotovosti in zmede smo se namreč zbrali ob avtobusu, ki ga je Miran skozi gnečo le uspel pripeljati do parkirišča. V trenutku, ko je avtobus odpeljal v notranjost tivolskega parka, da bi tam obrnil, nas je znova opazil vodja intervencijske skupine, ki je spet formiral skupino in ukazal: "Obkolji, bij!" Specialci so nas z dvignjenimi gumijevkami obkolili, uporabili pa jih niso, kajti čeprav prestrašeni, smo jim uspeli pojasniti, da čakamo le na avtobus, ki je v tistem trenutku končno pripeljal do našega zbornega mesta. Vodja intervencijske skupine, ki sicer ni bil v uniformi, se je takrat umaknil, njegovi podrejeni pa so nas z grobimi besedami in porivanjem nagnali na avtobus. Tudi na avtobusu je še vedno vladala splošna zmeda; nekateri smo lahko prvič videli kakšne sledi pustijo pendriki, ugotovili pa smo tudi, da manjka eden od otrok, ki so bili z nami. Za pomoč pri iskanju smo prosili tudi vodjo intervencijske skupine, ki pa nas je grobo odslovil in nam celo grozil. Končno smo mladega potnika, ki se je iz strahu pred nevskadanjim dogodkom skrivil, le odkrili in zadovoljni smo odrinili proti domu.

Na nek način se je s prihodom domov vsa zgodba ponovno začela. V nedeljo popoldne smo se namreč zbrali in sestavili pismo javnosti, ki smo ga naslovili: Mar tepejo tudi otroke in invalide. Nismo pričakovali odziva, toda uredniki časopisov so nas presenetili, saj so naše razmišljanje zelo hitro objavili. Ker smo naš dopis poslali tudi nekaterim ustanovam, po pomoti celo na Republiški izvršni svet, pa so se začele stvari odvijati v za nas popolnoma nepričakovano smer. Poklicali so nas namreč vodilni možje ajdovskih družbenopolitičnih organizacij in nas povabili na sestanek. Tam smo jim še enkrat razložili vso zadevo in se dogovorili za srečanje s predstavniki policije. Naslednji dan, v četrtek, 26. decembra, smo tako polni pričakovanj, a tudi dvomov čakali v gostilni Štefančič. Prišli so tudi nekateri novinarji in po daljšem čakanju smo bili prepričani, da bomo lahko popili še eno pivo in šli počasi domov. Potem pa sta se pred gostilno ustavila dva avtomobila in začelo se je zares. Naš kasnejši "štab", manjša soba v gostilni, je bila nabito polna in triurni sestanek je prispeval k temu, da so se stvari razjasnile, predvsem pa, da so se policisti za svoje posredovanje opravičili.

Kasneje smo izvedeli, da so hoteli predstavniki policije vso stvar zaključiti že na DPO - jih v Ajdovščini, da pa so naši takratni predstavniki občinske oblasti vztrajali in zahtevali, da se vsa stvar zaključi na Colu.

Po sestanku je bilo več odmevov v javnosti, saj so nenazadnje pojasnilo zapisali tudi predstavniki policije.

Toda njihovi zapisi so nas ponovno presenetili in tudi razočarali. Čeprav so na sestanku, sicer s težavo, pa vendar, priznali napako, so v "opravičilu" v medijih vso zadevo zameglili v diplomatski jezik, iz katerega ni bilo nič več jasno. Stvar je dobila zelo čuden epilog, saj so se policisti predstavili kot tisti, ki so skupinico, ki se je iz "Kranjske Gore vračala v Novo Gorico, zaščitila pred divjanjem navijačev." Takih cvetk je bilo v njihovem sporočilu medijem še nekaj in pripravili smo jasen

odgovor, ki pa ni več našel poti na strani časopisov. Zaradi tega smo se odločili, da bomo zadoščenje iskali na sodišču in vložili smo tožbo proti policiji. Seveda so bila, tako kot vedno, ko gre za take zadeve, mnenja deljena in razdelili smo se v dva tabora. Na koncu so "zmagali" tisti, ki so menili, da s tožbo ne bomo dosegli ničesar, nekateri pa so celo menili, da se s policijo ne gre šaliti.

Vsa zadeva je počasi šla v pozabo, vseeno pa so se v medijih še pojavljali različni zapisi, ki so tako ali drugače obravnavali "naš primer", oziroma sploh postopke policistov ob takih in podobnih zadevah. Ne glede na vsa dejstva, ne glede na različne interpretacije dogodkov, ki so se pripetili 21. decembra 1985 pred Halo Tivoli, velja za konec ponoviti besede predstavnika intervencijske enote milice, ki je na "famoznem" srečanju v gostilni Štefančič povedal, da je bil to prvi tovrstni sestanek, tako v Sloveniji, kot tudi v Jugoslaviji. Dogodki, katerih akterji smo bili, so bili torej pomemben kamenček v mozaiku znanilcev pozitivnih sprememb v naši družbi. To smo zapisali tudi v povabilu na družabno srečanje ob deseti obletnici našega izleta v Ljubljano in vseh zanimivosti po njem. Ob krajšem poročilu s ponovnega srečanja, smo vam pripravili tudi nekaj zanimivih zapisov in dokumentov, ki so zaznamovali dogodke konec leta 1985.

Sandi ŠKVARČ

COLSKA GARTROŽA 95

To, da so težave z izborom dobitnika gartrože, je že stara pesem. Pa ne zaradi tega, ker na Colu ne bi bilo zaslužnih za to naše priznanje, ampak zato, ker je treba vsako leto pretehtati več možnosti in se potem odločiti. Verjetno tudi sami kdaj pomislite, kdo bi si zaslužil to priznanje društva Trilek in morda ste potem, ko je dobitnik znan, zadovoljni. Upamo, da je tako tudi tokrat.

Letos smo se odločili, da Colsko gartrožo podelimo človeku, ki že vrsto let pomaga društvu Trilek, še posebej pa smo veseli njegove pomoči pri organizaciji Colske nedelje. Brez njega bi bila naša edina prireditev profitnega značaja zagotovo manj uspešna. Če vemo kam namenjamo izkupiček Colske nedelje, kaj vse smo postorili in zgradili s sredstvi pridobljenimi na ta način, potem lahko trdimo, da je njegov doprinos pomemben za razvoj celotnega Cola. Poleg tega se ne odreče sponzoriranju različnih aktivnosti, ki se odvijajo na področju Cola (Balinarski klub,...), nenazadnje pa za odlično promocijo kraja vseskozi skrbi s svojo gostinsko dejavnostjo. Dobitnik Colske gartrože za leto 1995 je gospod

Jože TRATNIK

Colski časnik izdaja društvo **TRILLEK**, društvo za ohranitev starih običajev.

Uredniški odbor:

Glavni in odgovorni urednik: *Sandi ŠKVARČ*

Tehnično urejanje: *Marjan PELJHAN*

Lektor: *Franc ČERNIGOJ*

Sodelavci: *Simon ŠKVARČ, Lucijan TROŠT, Ivan ŽGAVEC, Matjaž BIZJAK, Silvan PRAČEK, Damjan KOBAL, Janez KOVŠCA, Robert RLJAVEC, Darjo Bajc*

Naslovnica: *Silva COPIČ*

Vse fotografije so izdelek *Simona ŠKVARČA*

Naklada: 200 izvodov

8. številka Colskega časnika izide 31. dec. 1995

Redakcija zaključena 23. 12. 1995

**DRUŠTVO TRILEK SE ZAHVALJUJE VSEM, KI GA MORALNO IN MATERIALNO
PODPIRAJO**

FOTOGRAFIJA NA ZADNJI STRANI: Stare in nove orgle

